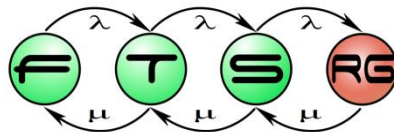

Informatikai rendszertervezés

Dr. Micskei Zoltán

(Dr. Varró Dániel fóliái alapján)

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
Hibatűrő Rendszerek Kutatócsoport

A tárgy kontextusa

Előzmények

- Rendszermodellezés

Rendszertervezés BSc specializáció

- Informatikai rendszertervezés
- Ipari informatika

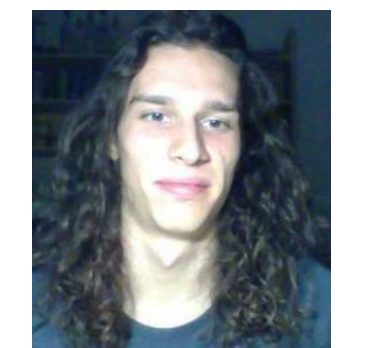
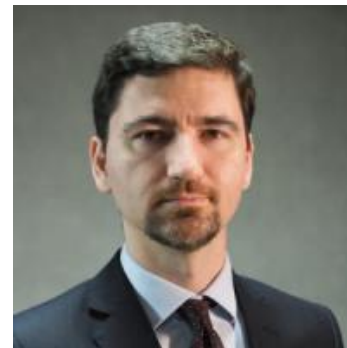
MSc szakirány Kritikus rendszerek

- Modellalapú rendszertervezés
- Szoftver- és rendszerellenőrzés
- Kiberfizikai rendszerek

A tárgy oktatói

■ Előadók

- Dr. Bergmann Gábor
- Farkas Rebeka
- Graics Bence
- Dr. Horváth Ákos
- Dr. Micskei Zoltán
- Molnár Vince

■ Gyakorlat / házi feladat:

- demonstrátorok

Tárgykövetelmények (kivonat)

■ Házi feladat

- Rendszertervezési feladat 3 fős csapatoknak
- Végső jegy 50%-a (!)
- Formátum
  - 6 részfeladat (10 pont feladatonként)
  - Legjobb 4 teljesített (min. 4 pont) részfeladat pontja számít
  - Maradék kettőből extra pont szerezhető (max. 6-6 pont)
- Nincs pótlás és javítás!
- Vezető ipari tervezőeszköz használata (MagicDraw)

■ Írásbeli vizsga

- Elméleti kiskérdések és gyakorlati feladatok

IMSc pontok

- Legfeljebb 20 pont szerezhető
- IMSc pontok
  - IMSc rész a házi feladatokban: max. 12 pont
  - Extra pont: max. 12 pont
  - Opcionális, egyedi feladat: max. 10 pont
- Nem csak IMSc hallgatóknak
- DE: csak jelest elért hallgatóknak

Weboldalak

■ <https://inf.mit.bme.hu/edu/courses/rete>

- Hírek, naptár
- Segédanyagok
- HF feladatok

The screenshot shows the website for the 'Hibatűrő Rendszerek Kutatócsoport' (Fault-Tolerant Systems Research Group) at BME. The page is titled 'Informatikai rendszertervezés' (Information Systems Design). It features a navigation menu with options like 'Kezdőlap', 'Események', 'Oktatás', 'Kutatás', 'Hallgatóink sikerei', and 'Magunkról'. The main content area includes a sidebar with 'Oktatás' (Education) and 'Informatikai rendszertervezés' (Information Systems Design) sections. The main content area has tabs for 'Megtekintés' (View) and 'Szerkesztés' (Edit). The page lists the course leader (Varró Dániel) and lecturers (Horváth Ákos, Micskei Zoltán, Imre Molnár, Vince Vörös, András Korábbi). It also includes a 'Célkitűzés' (Objective) section and a 'Felépítés' (Structure) section.

■ <http://q2a.inf.mit.bme.hu/questions/rete>

- Technikai kérdések
- HF segítség

The screenshot shows the 'Recent questions and answers in Rendszertervezés' (Recent questions and answers in Information Systems Design) section of the Q&A website. It displays three questions with their respective vote counts and answers:

Question	Votes	Answers	Asked	Points
Trigger cannot be empty!	0	1	Apr 30	510
4. HáziTopEvent FTA üres emailt küld.	+1	1	Dec 9, 2017	113
4. házi: voter evaluation	0	0	Nov 9, 2017	22

■ [YouTube csatorna](#): HF eszköz használata

Teendő a héten

- Csapatalakítás
- Határidő: szerda 12:00
  - Nem jelentkező hallgatókat automatikusan beosztjuk
- Űrlap linkje: hírben publikáljuk

MOTIVÁCIÓ

Miért van szükség rendszertervezésre?

Hol fontos a rendszertervezés?

Járműipar, közlekedés, űripar, orvosi eszközök, robotika, nukleáris technológia, ipari rendszerek, gyártás...

Continental

PROLAN

evopro

NATIONAL INSTRUMENTS

ThyssenKrupp

BOSCH

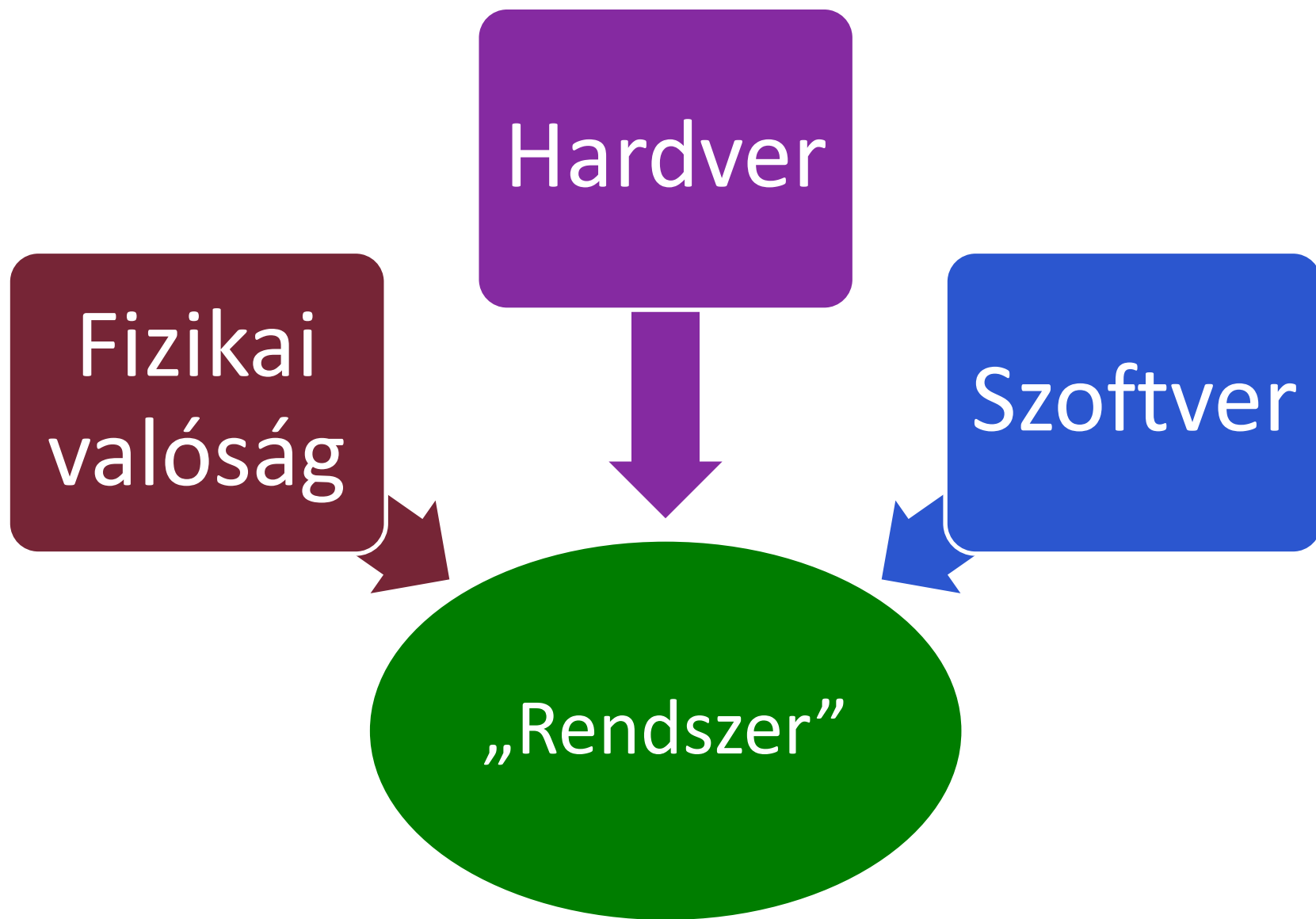

SIEMENS

KNORR-BREMSE

KUKA

Alkalmazási területek jellegzetességei

Alkalmazási területek jellegzetességei

Valóság korlátai

- Beavatkozás behatárolt
- Méret/súly/stb. kényszer

Együttműködés

- Más szakmákkal (pl. gépész)
- Sok beszállító, partner

Gyártás

- Prototípus is drága
- Euro cent is számít

Biztonság

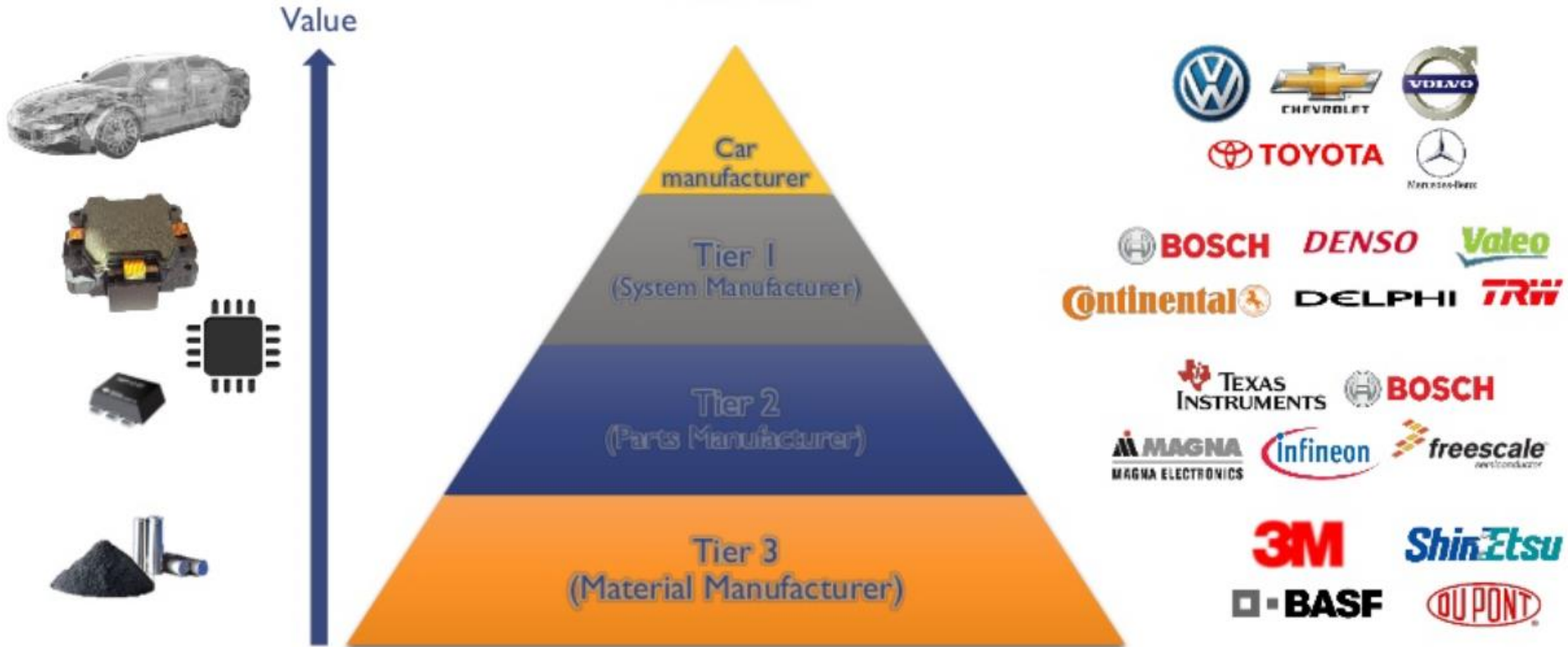
- (Biztonság)kritikus rendszerek
- Engedélyezés, tanúsítás

Példa: Egy mai modern autóban...

- ~20 ezer kis alkatrész
- ~1000 főbb komponens
- Több száz beszállító

Példa: Egy mai modern autóban...

Autógyártó feladata

- Követelmények megadása
- Komponensek integrálása

Példa: Egy mai modern autóban...

Drive-by-wire: Nincs mechanikus kapcsolat

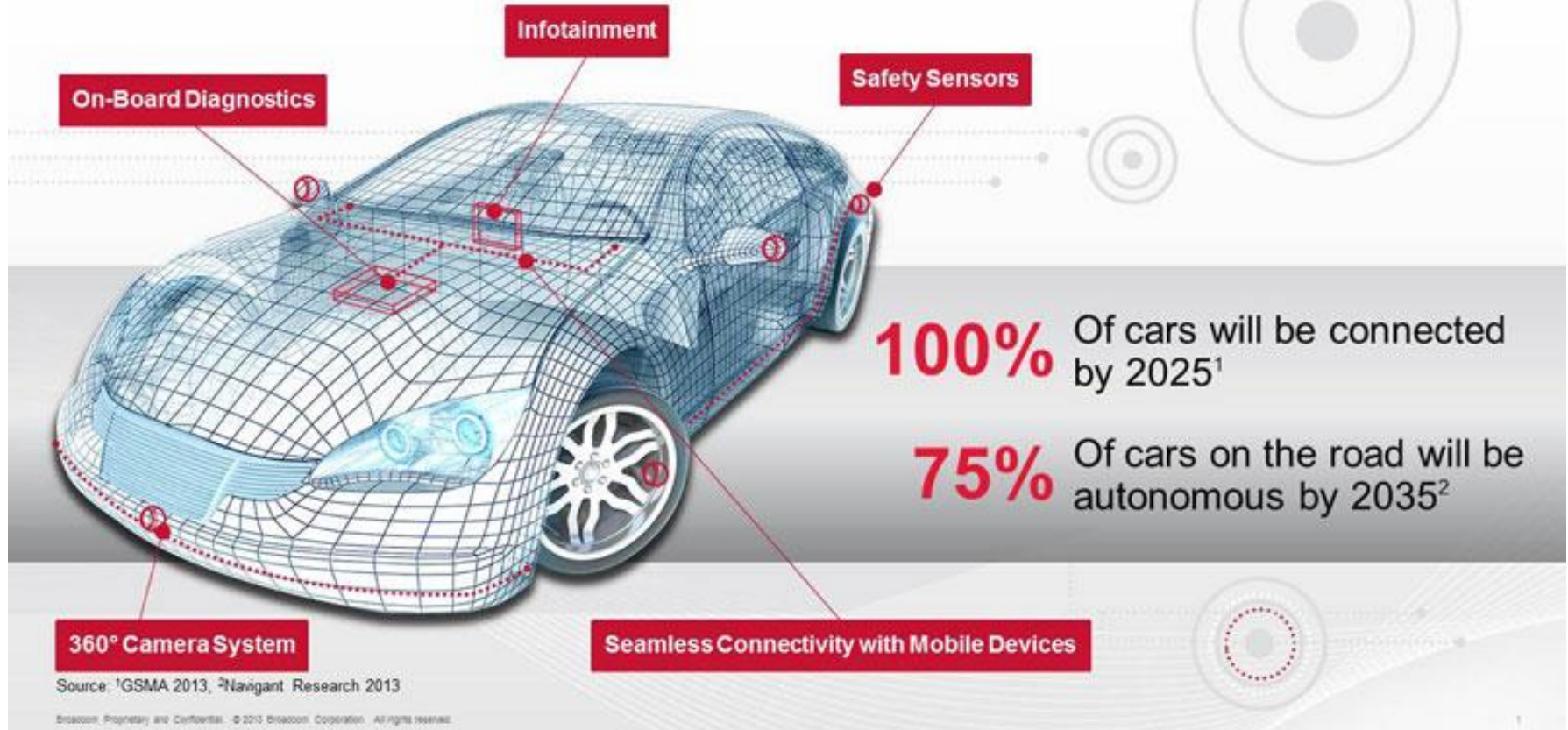
- Kormánykerék ⇔ kormányzott kerék
- Fékpedál ⇔ fékbetétek
- Gázpedál ⇔ motor

Van viszont helyette

- 50-100 vezérlőegység (ECU)
- 5-7 busz
- 100 millió sornyi forráskód
- 80 millió autó / év

... és a jövő autójában

THE CONNECTED CAR

Kiber-fizikai rendszerek

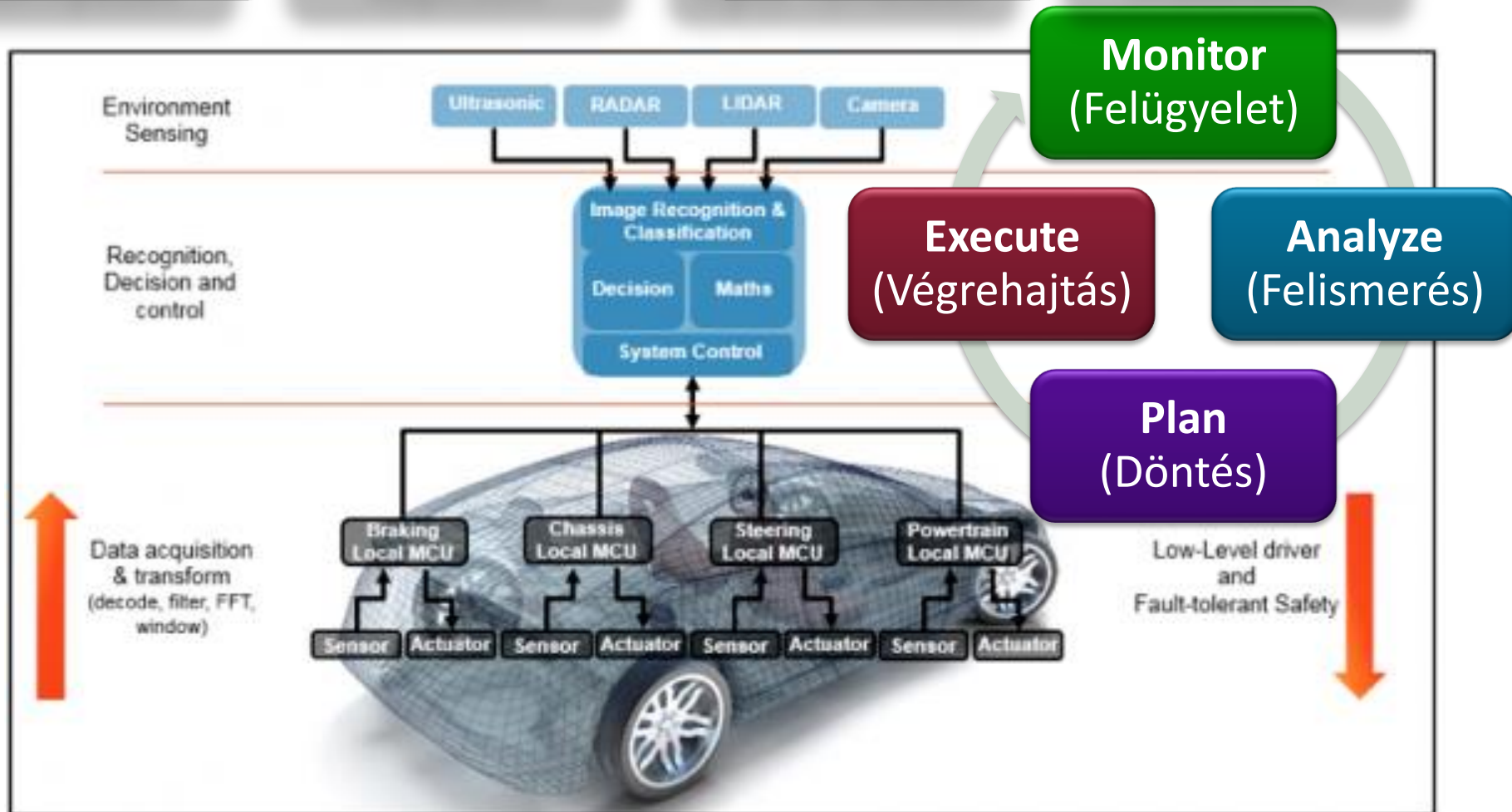
... és a jövő autójában

Változó fizikai környezet

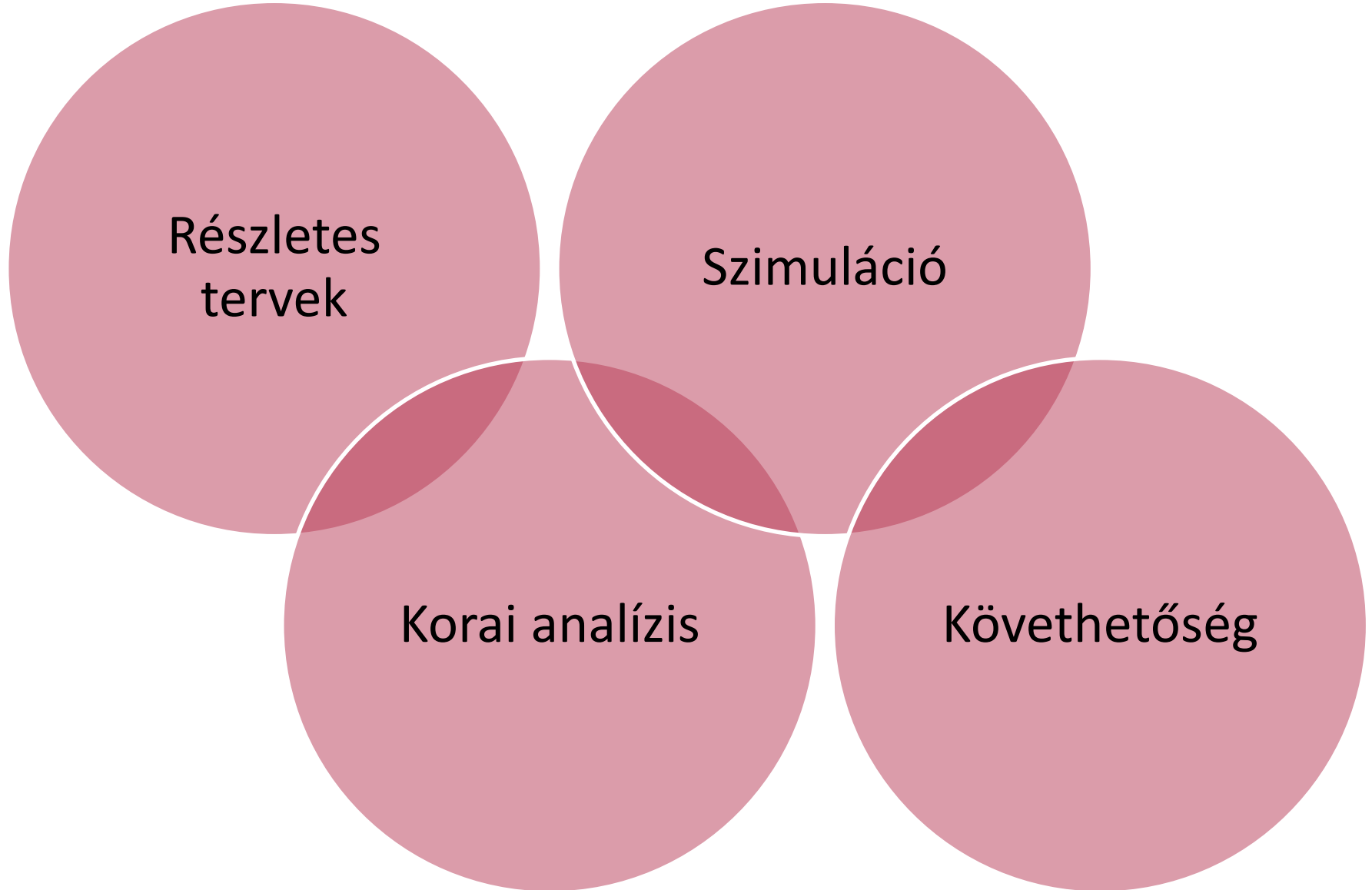
Hálózatba kapcsolt

Dinamikus nyílt rendszer

Biztonságos működés?

Következmény: rendszerTERVEZÉS

MODELLEK A RENDSZERTERVEZÉSBEN

Hol és miért használunk modelleket?

Különböző absztrakciós szinteken...

Rendszer

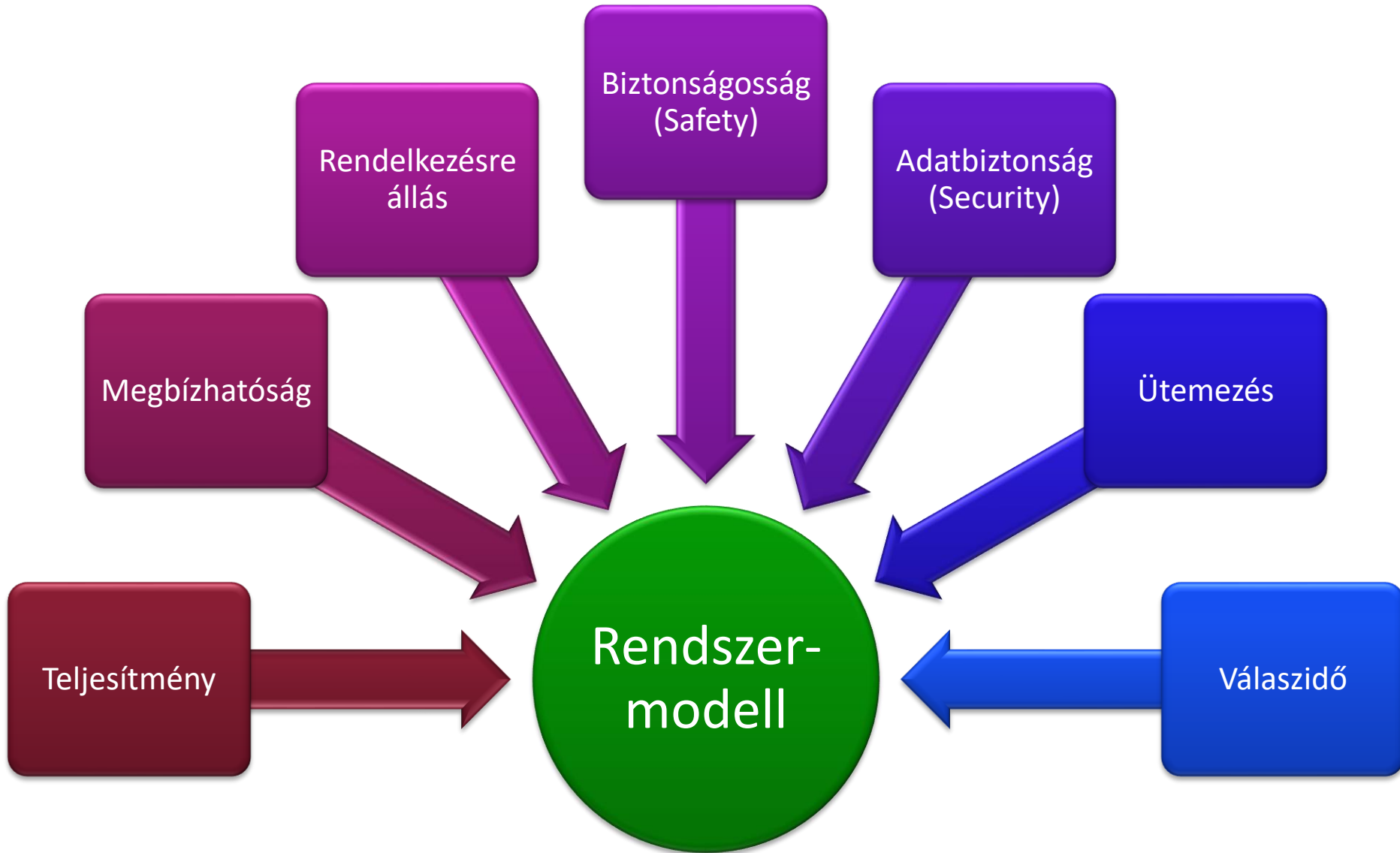
Architektúra

Komponens

Különböző tervezési fázisokban...

Többféle nézőpontból...

Többféle célból...

Statikus
modellezés

Dinamikus
modellezés

Tervezési
folyamat

Tervezési-
bejárás,
Optimalizáció

Architektúra-
tervezés

Platform-
modellezés

Allokáció,
Telepítés

Tesztelés,
V&V

Szimuláció

Kódgenerálás

Dokumentáció-
generálás

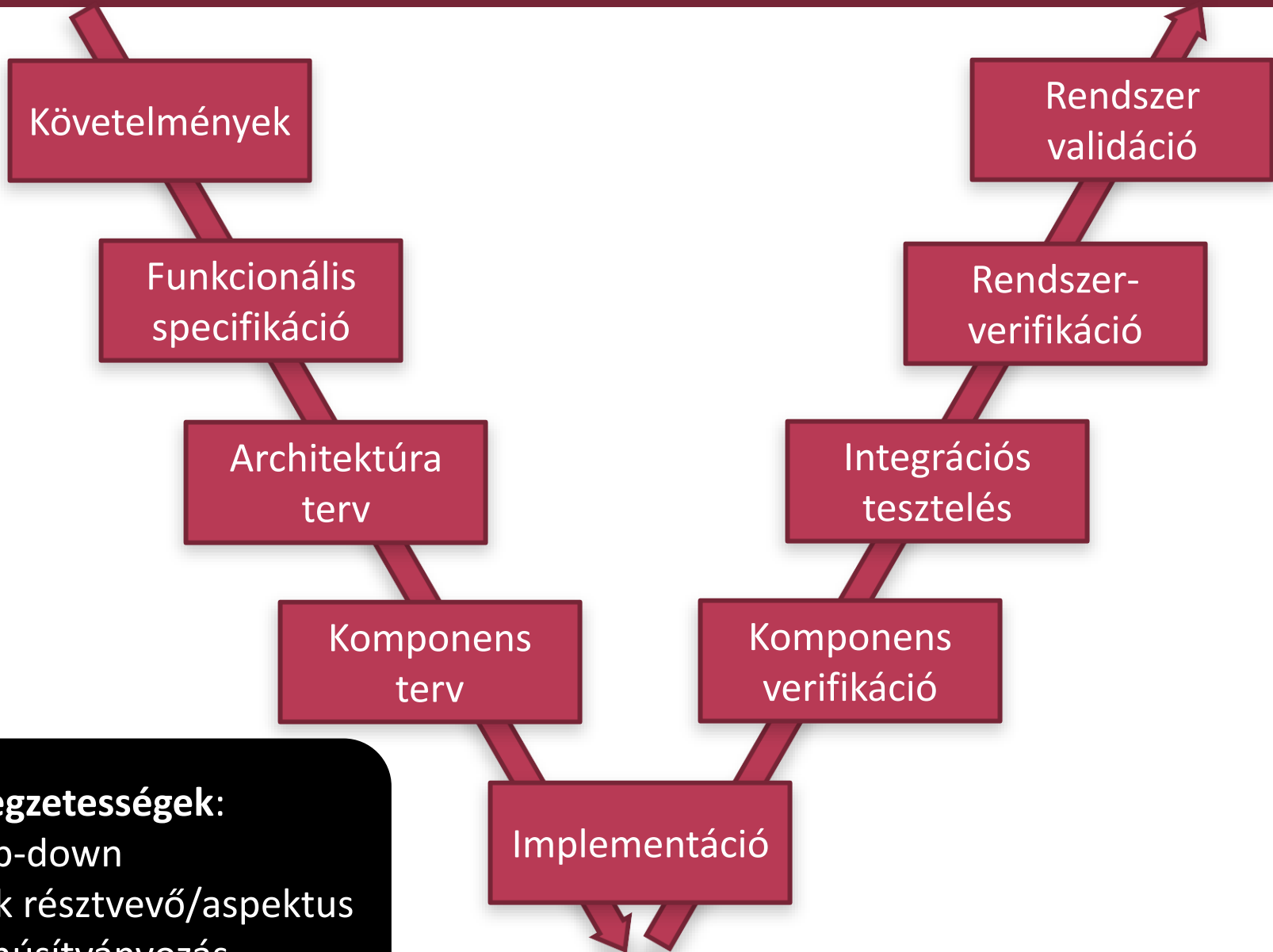
Fizikai és
mérnöki
modellek

A RENDSZERTERVEZÉS FOLYAMATA

Milyen tipikus lépésekből áll a rendszertervezés?

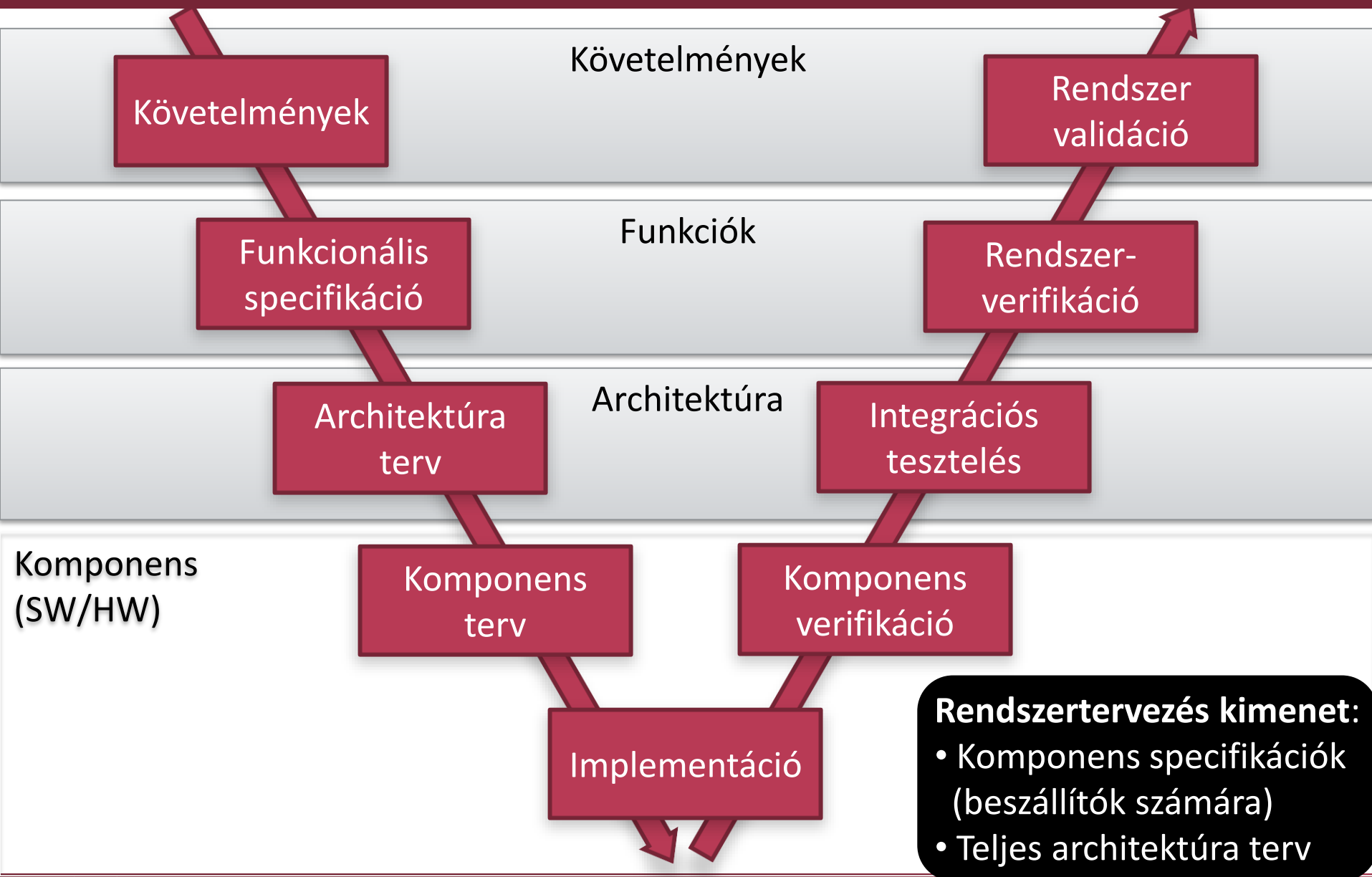
V-modell: Kritikus rendszerek

Jellegzetességek:

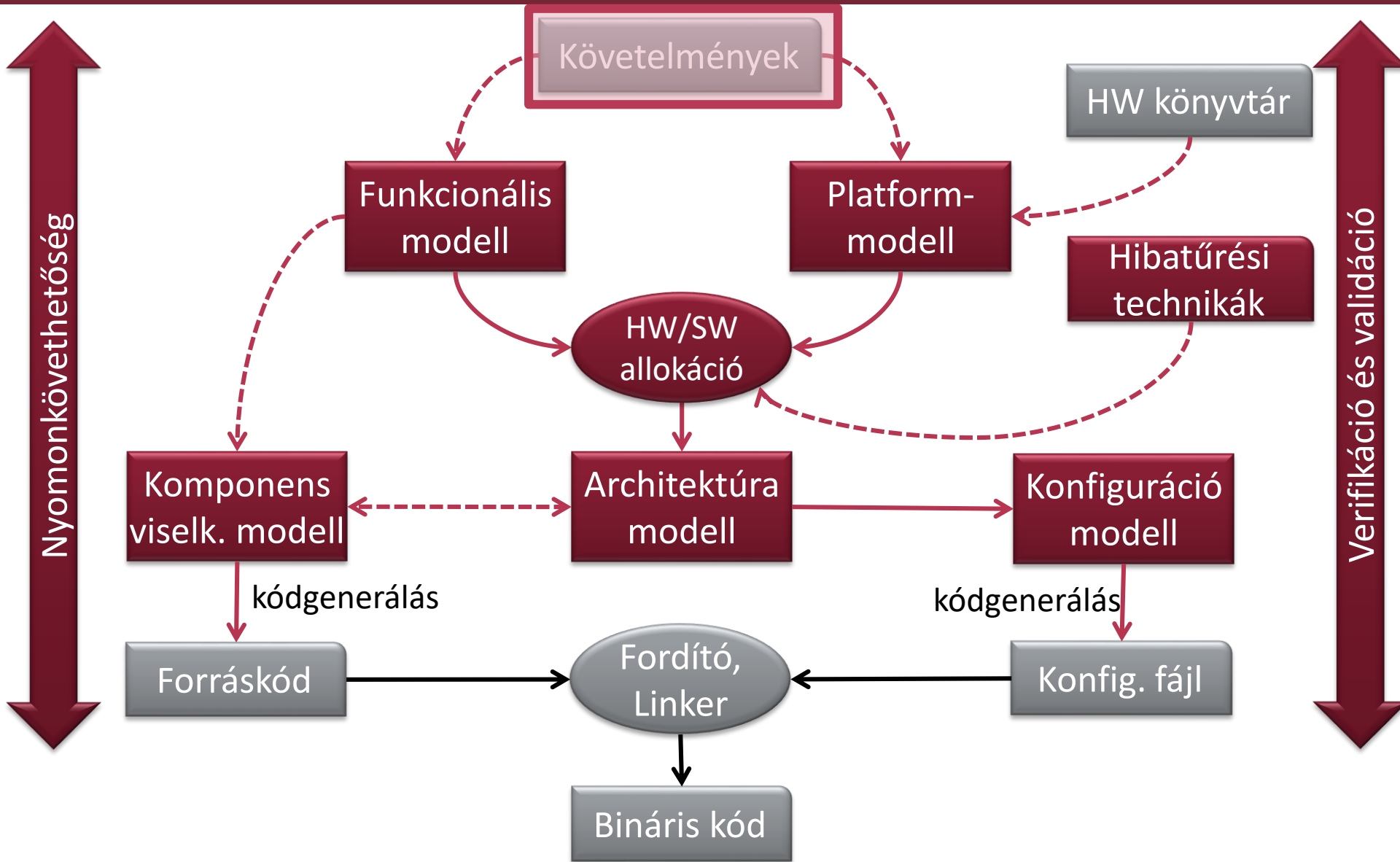
- Top-down
- Sok résztvevő/aspektus
- Tanúsítványozás

A rendszertervezés feladata

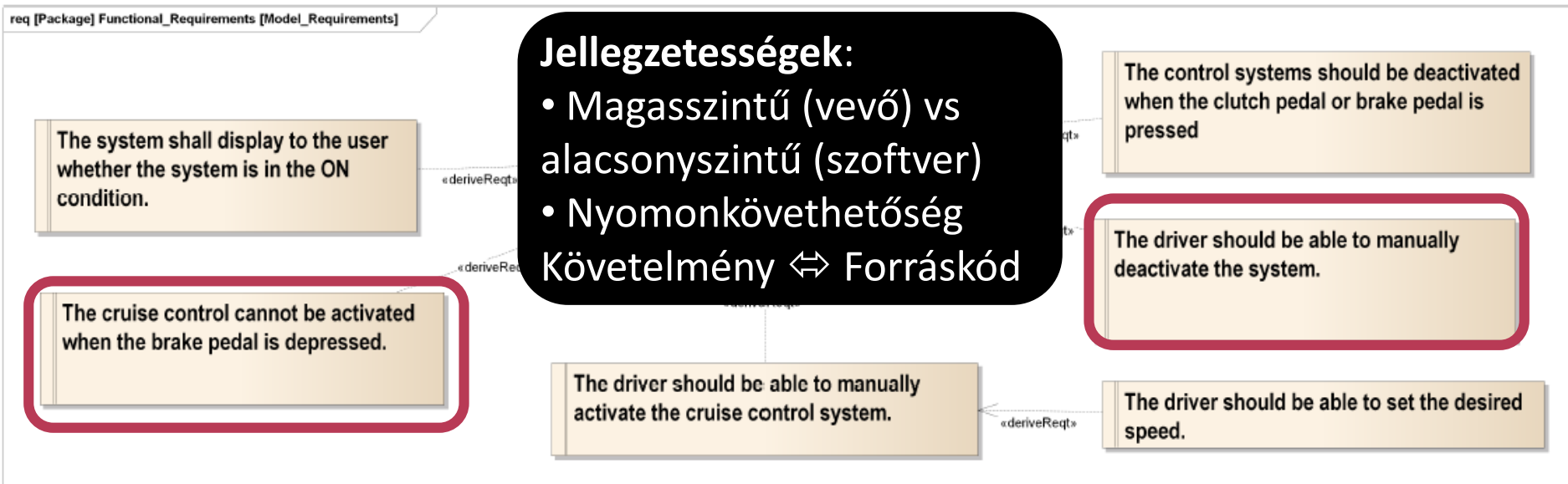

- Rendszertervezés kimenet:**
- Komponens specifikációk (beszállítók számára)
  - Teljes architektúra terv

Platform-alapú rendszertervezés

Követelmények

Példa

- A vezető kézzel kikapcsolhatja a tempomatot.
- A tempomat nem aktiválható, ha a fékpedál le van nyomva.

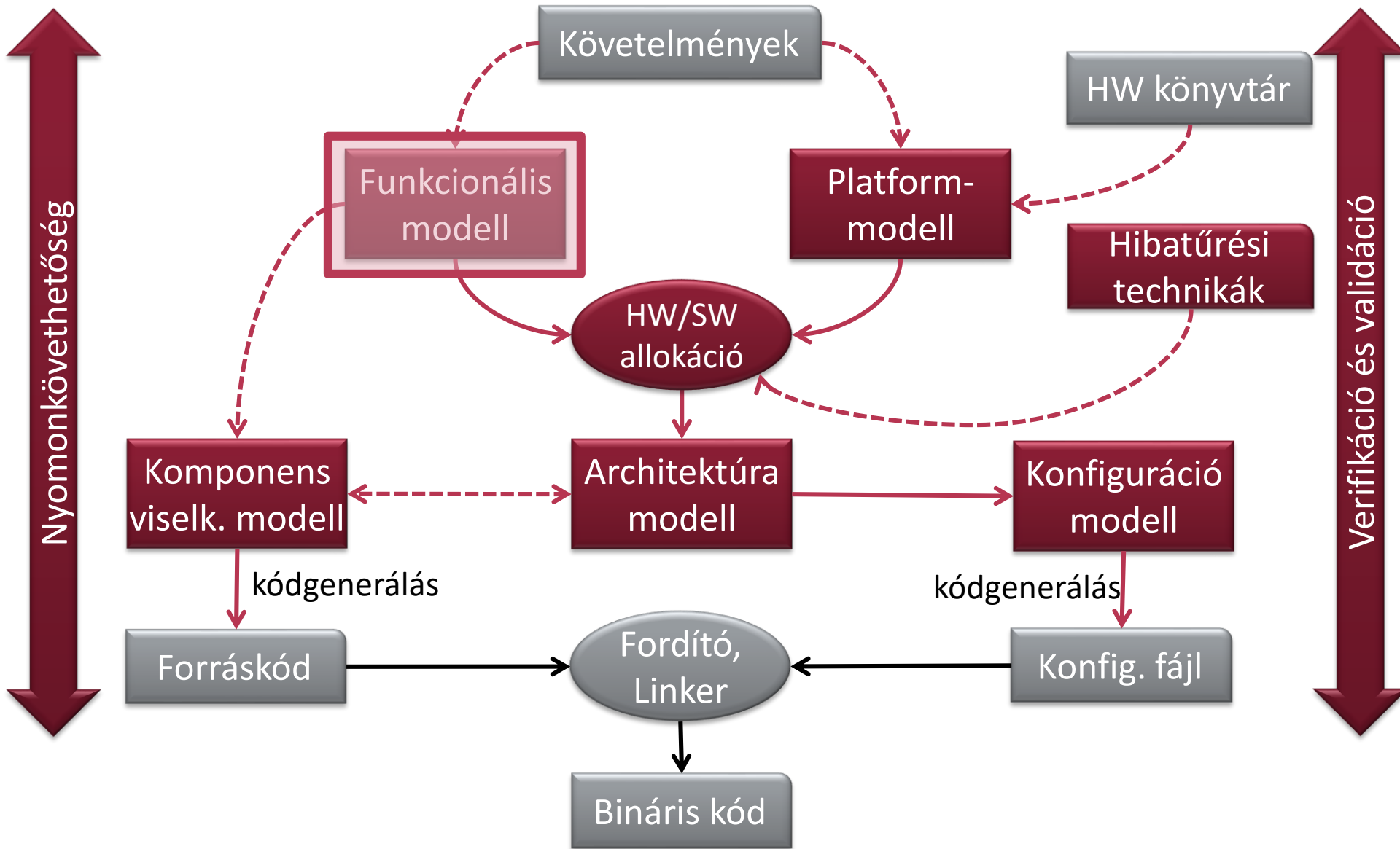
REMO:

- Követelmények modellezése
- Funkcionális / nemfunkcionális
- Finomítás / Konfliktus

RETE (UML / SysML):

- Requirements diagram
- Use case diagram

Platform-alapú rendszertervezés

Funkcionális specifikáció

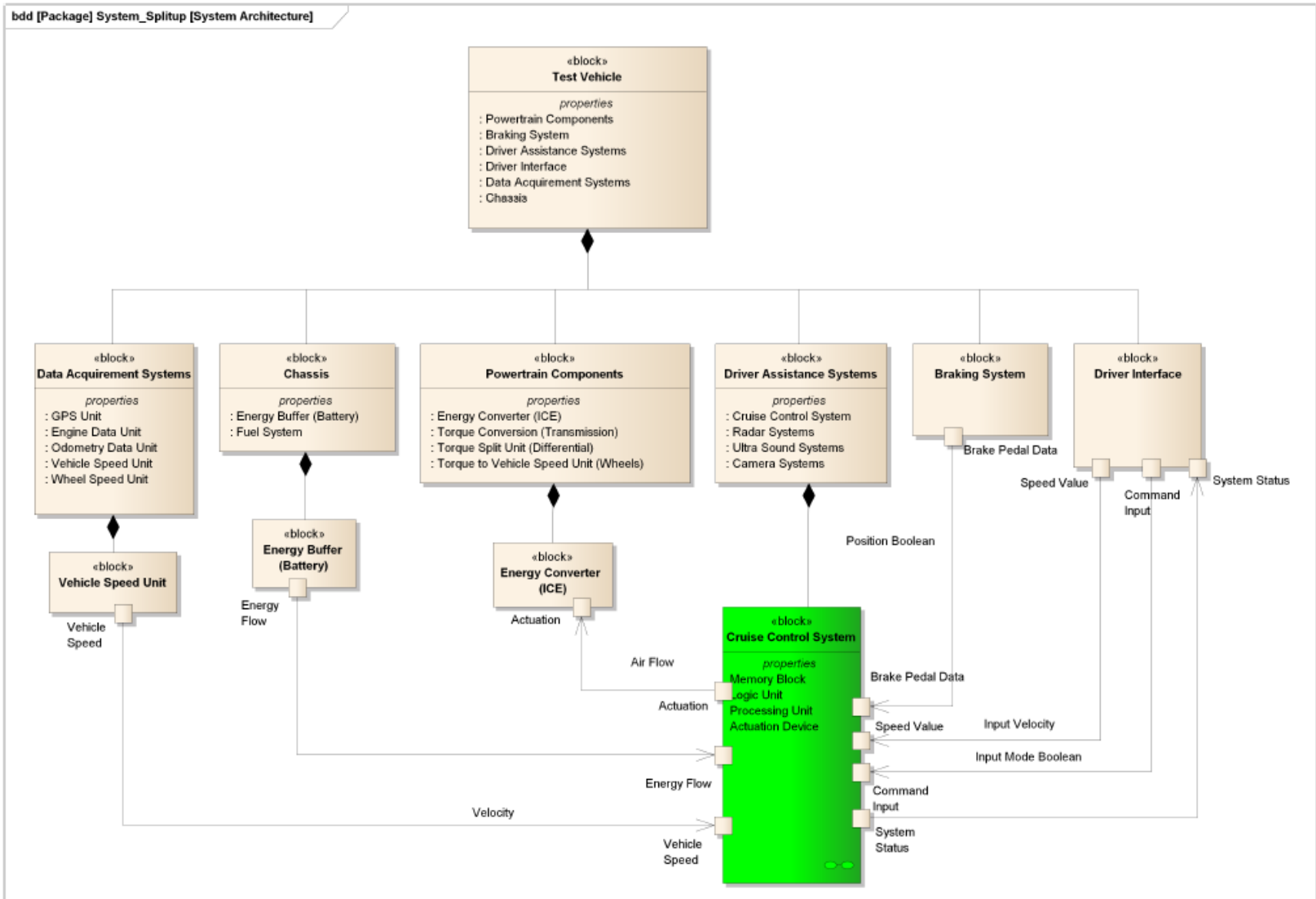
- 1 Adaptive Cruise Control
- 2 Electronic Brake System MK60E
- 3 Sensor Cluster
- 4 Gateway Data Transmitter
- 5 Force Feedback
Accelerator Pedal
- 6 Door Control Unit
- 7 Sunroof
Control Unit

Funkcionális specifikáció =
Funkciók / szolgáltatások +
interfészek + kapcsolatok +
+ kapcsolódó követelmények

- 8 Reversible Seatbelt
Pretensioner
- 9 Seat Control Unit
- 10 Brakes
- 11 Closing Velocity Sensor
- 12 Side Satellites
- 13 Upfront Sensor
- 14 Airbag Control Unit

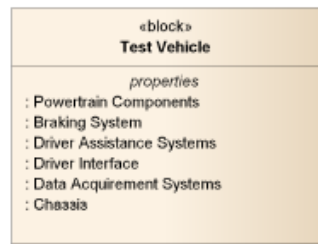

Példa: Funkcionális specifikáció

Példa: Funkcionális specifikáció

bdd [Package] System_Splitup [System Architecture]

■ Tempomat bemenete:

- Aktuális sebesség
- Elvárt sebesség
- Fékpedál állapota
- Vezető parancsa
- Energia

■ Tempomat kimenete:

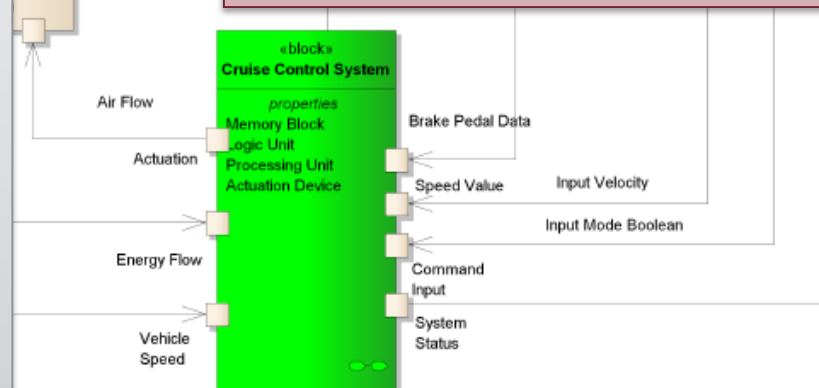
- Vezérlőjel
- Tempomat ki/be

■ REMO:

- Funkcionális dekompozíció
- Strukturális modellek (pl. példány- és típusgráf)

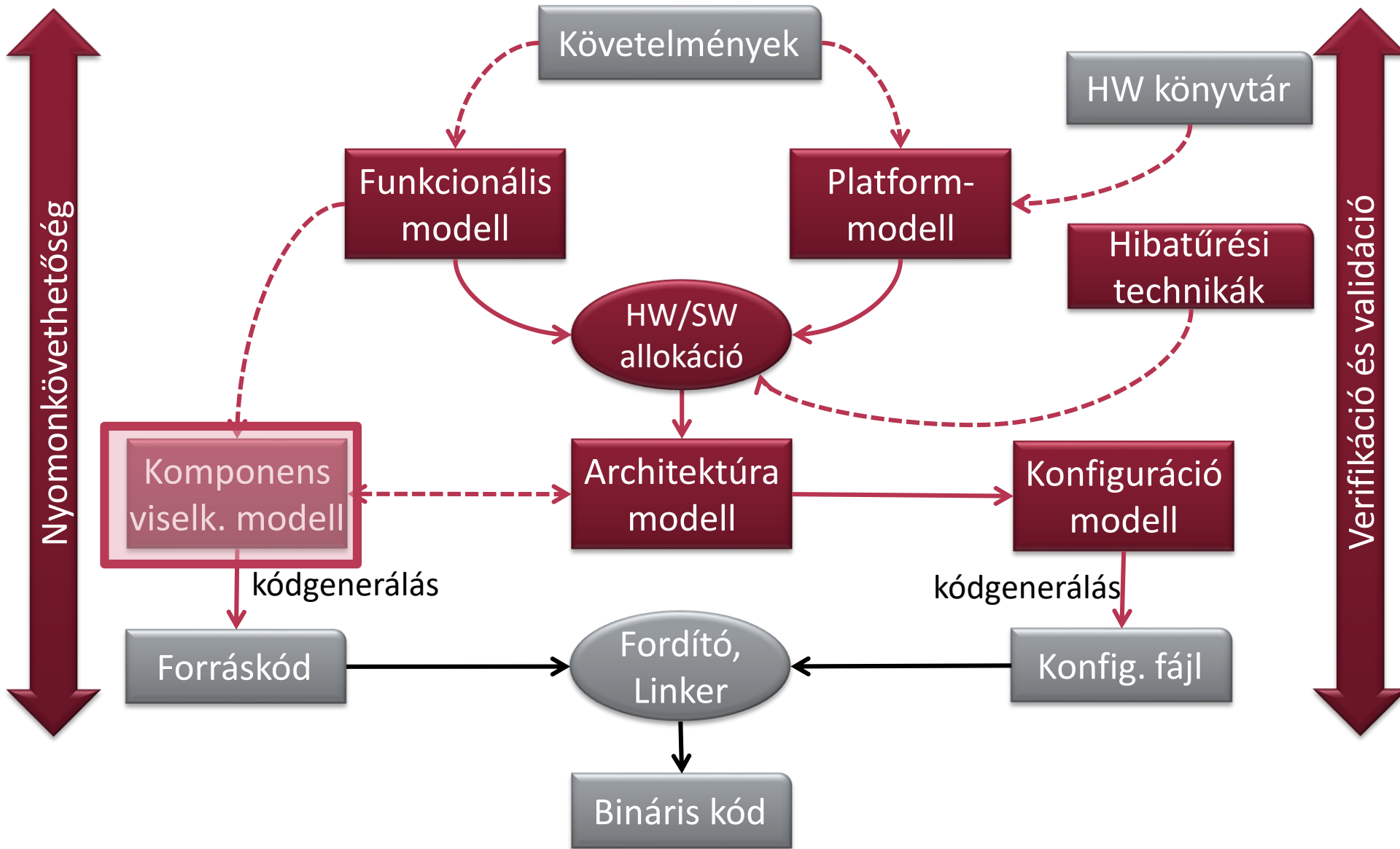
■ RETE (SysML/UML):

- Osztály diagram
- Komponens diagram
- (Internal) Block diagram

Platform-alapú rendszertervezés

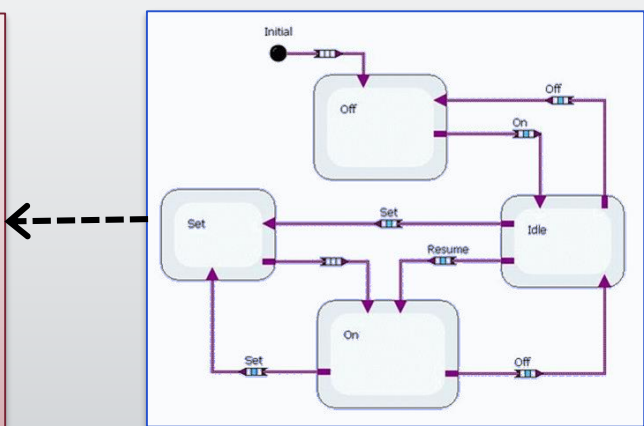
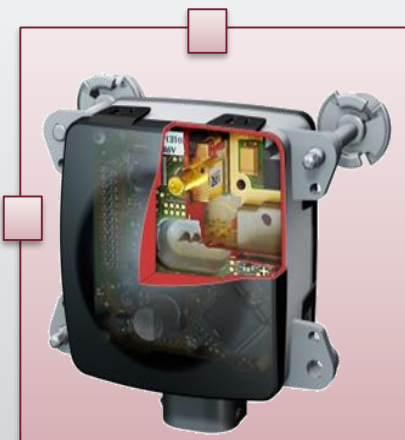
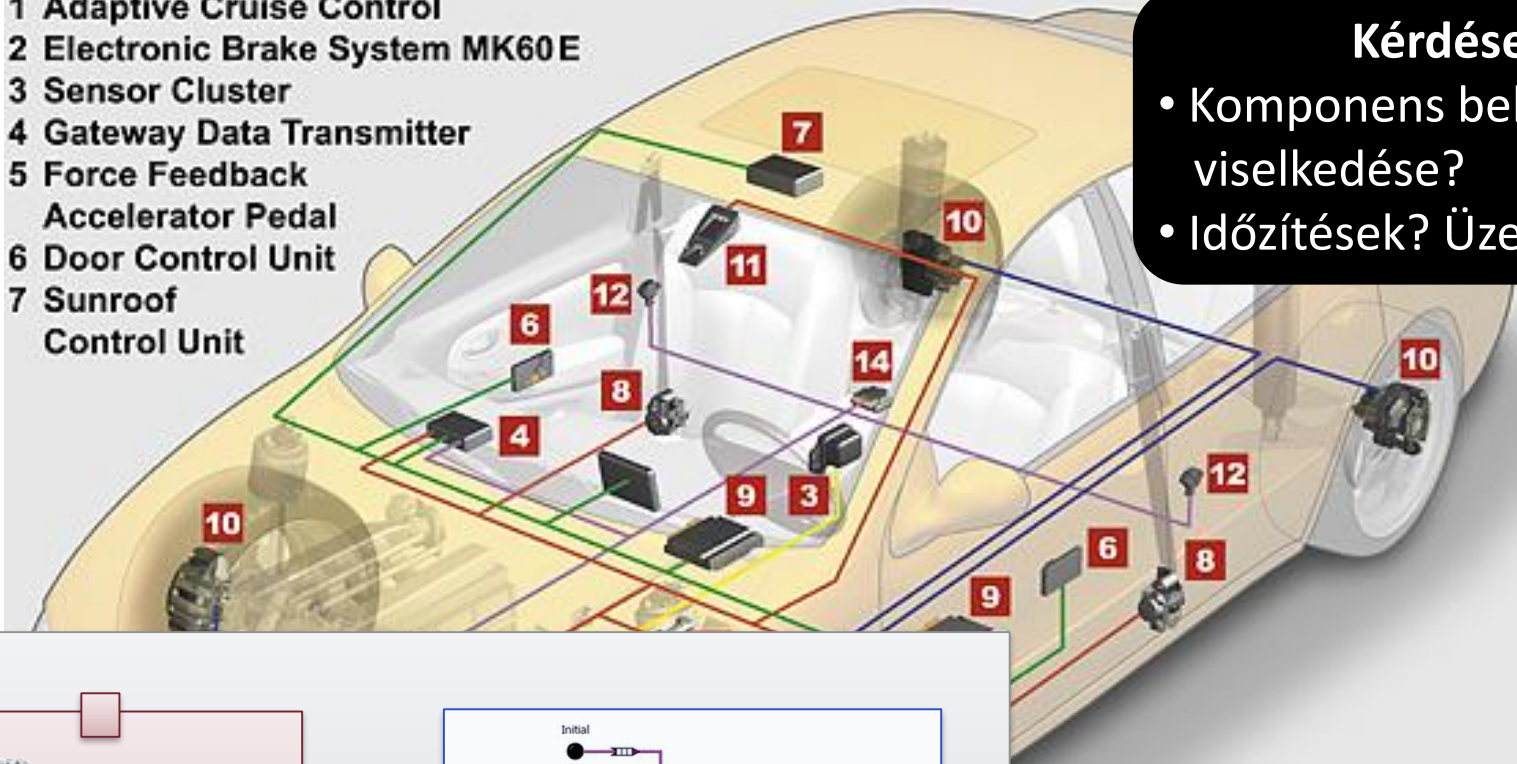

Komponens terv

- 1 Adaptive Cruise Control
- 2 Electronic Brake System MK60 E
- 3 Sensor Cluster
- 4 Gateway Data Transmitter
- 5 Force Feedback Accelerator Pedal
- 6 Door Control Unit
- 7 Sunroof Control Unit

Kérdések:

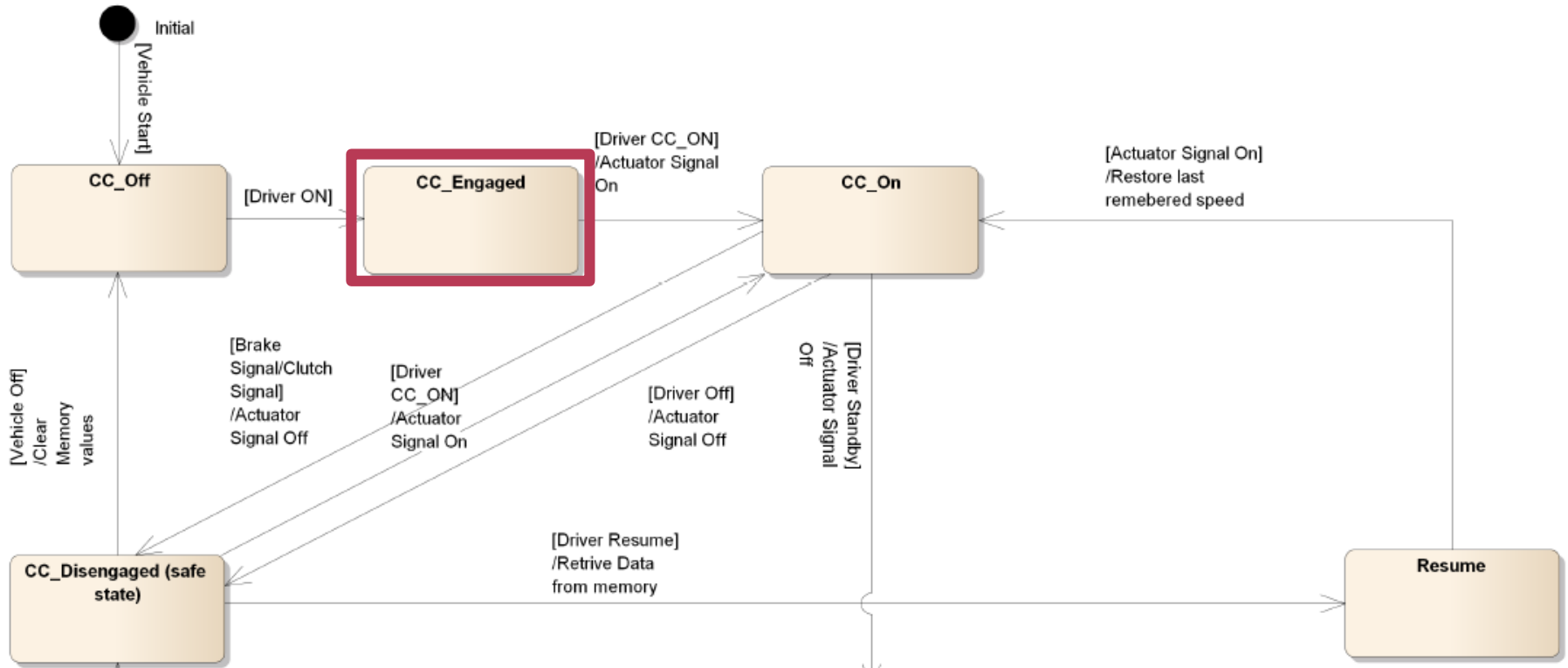
- Komponens belső viselkedése?
- Időzítések? Üzenetküldés?

- 8 Reversible Seatbelt Pretensioner
- 9 Seat Control Unit
- 10 Brakes
- 11 Closing Velocity Sensor
- 12 Side Satellites
- 13 Upfront Sensor
- 14 Airbag Control Unit

Példa: Komponens belső viselkedés

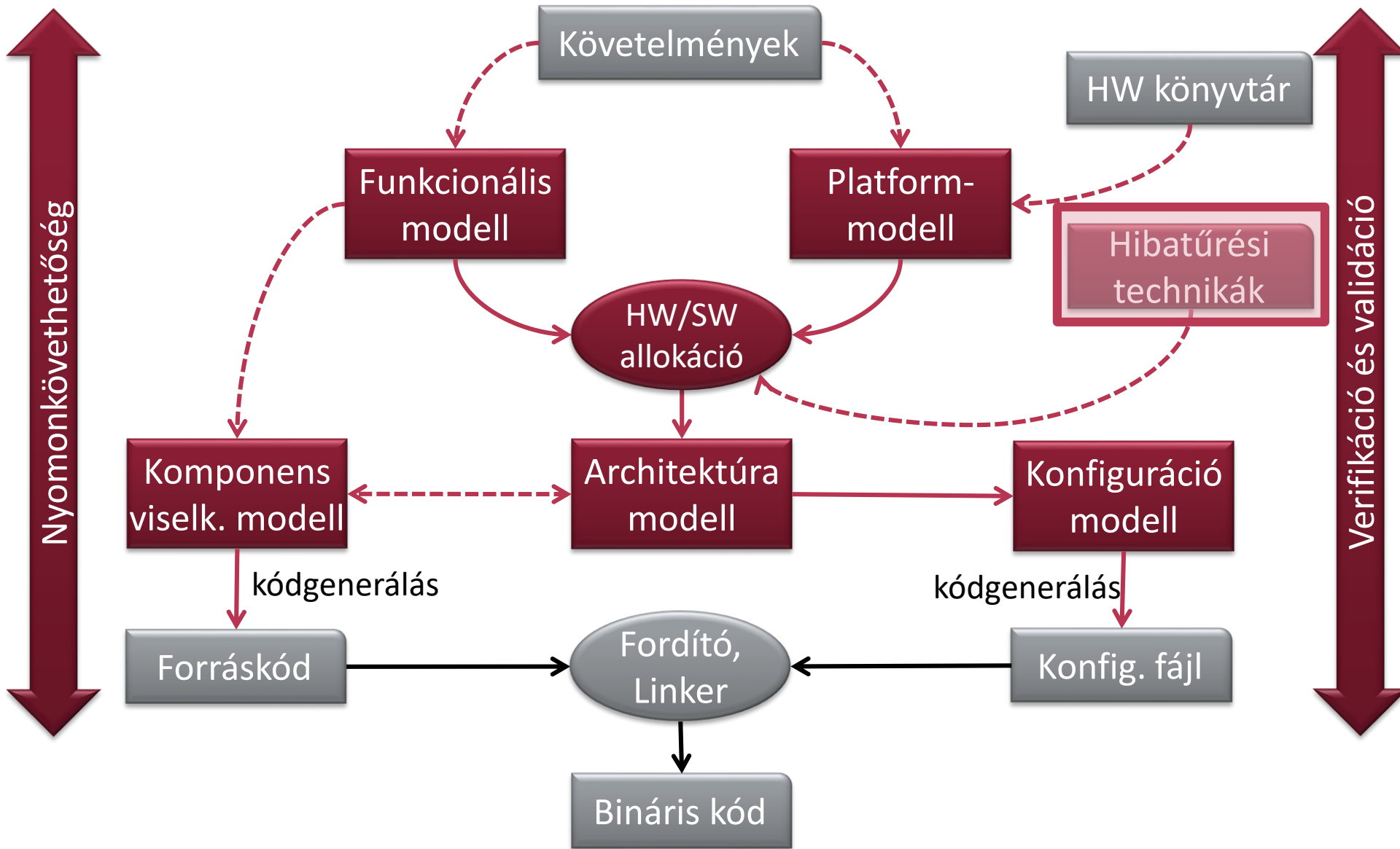
stm [StateMachine] StateMachine [StateMachine]

- CC_Engaged állapotban
  - Driver_CC_ON üzenet hatására
  - Actuator Signal_On akció
  - CC_On állapotba lépés

- REMO:
  - Állapotgép (Statechart)
  - Folyamatmodell (Activity)
- RETE (UML/SysML)
  - Statechart, Activity diagram
  - Sequence diagram

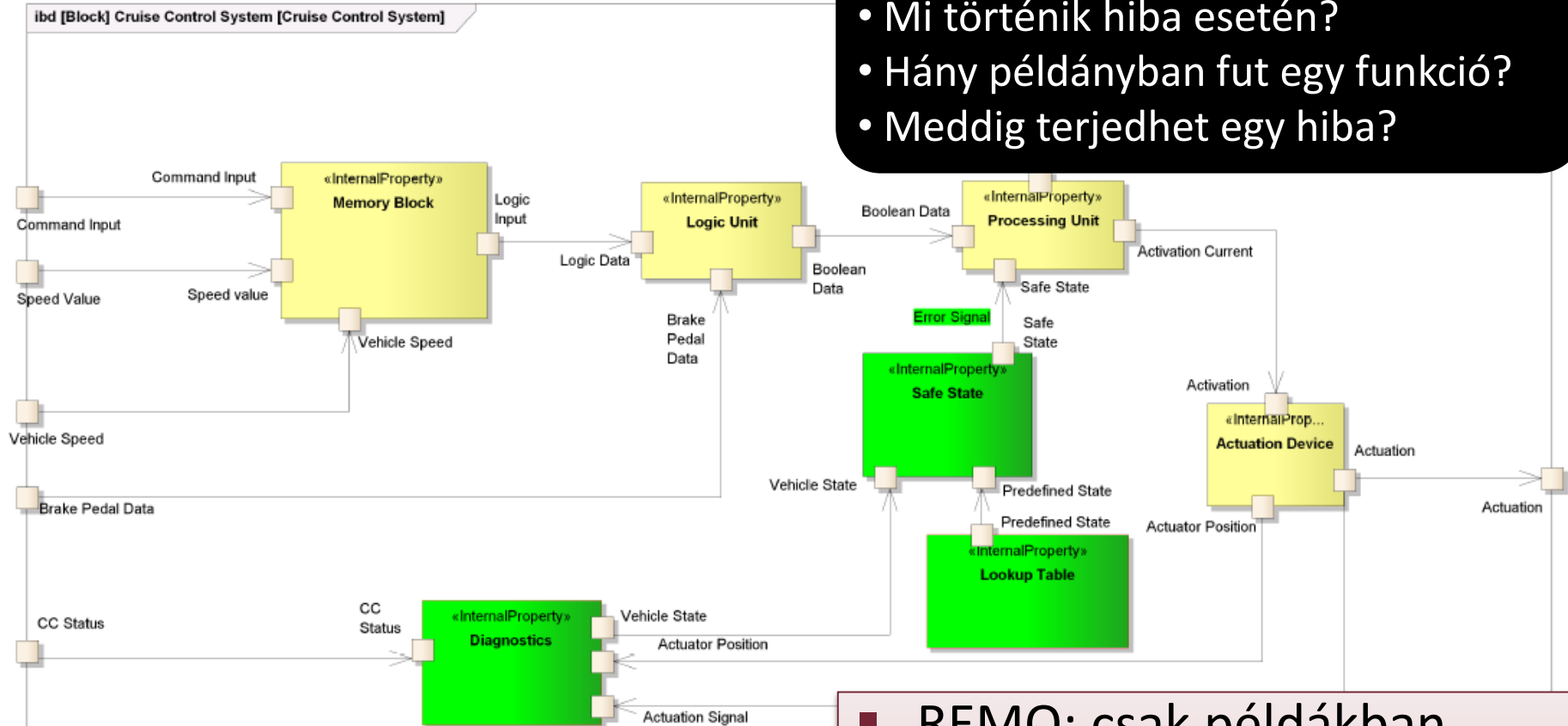
Platform-alapú rendszertervezés

Biztonságra tervezés / Hibatűrés

Kérdések:

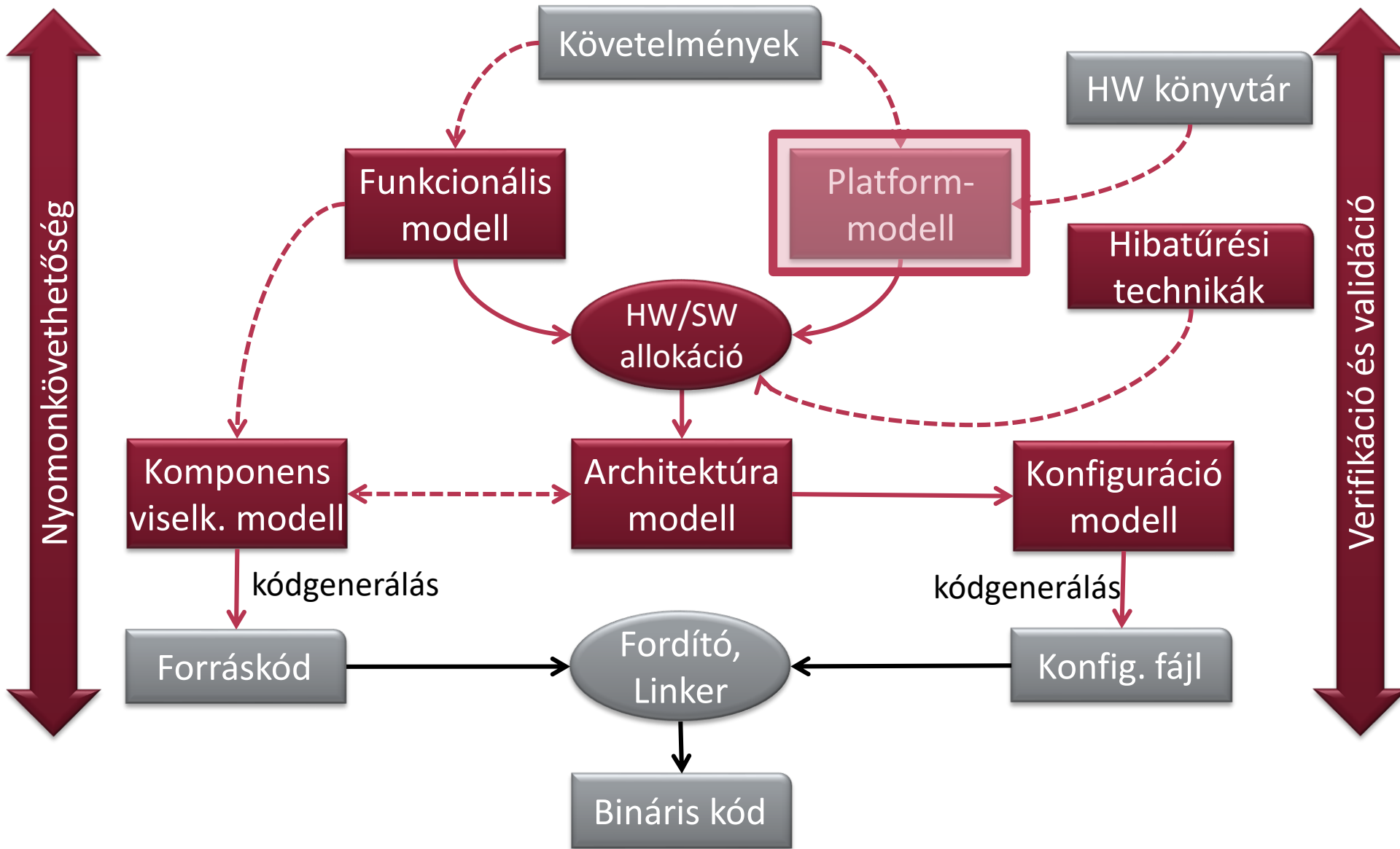
- Mi történik hiba esetén?
- Hány példányban fut egy funkció?
- Meddig terjedhet egy hiba?

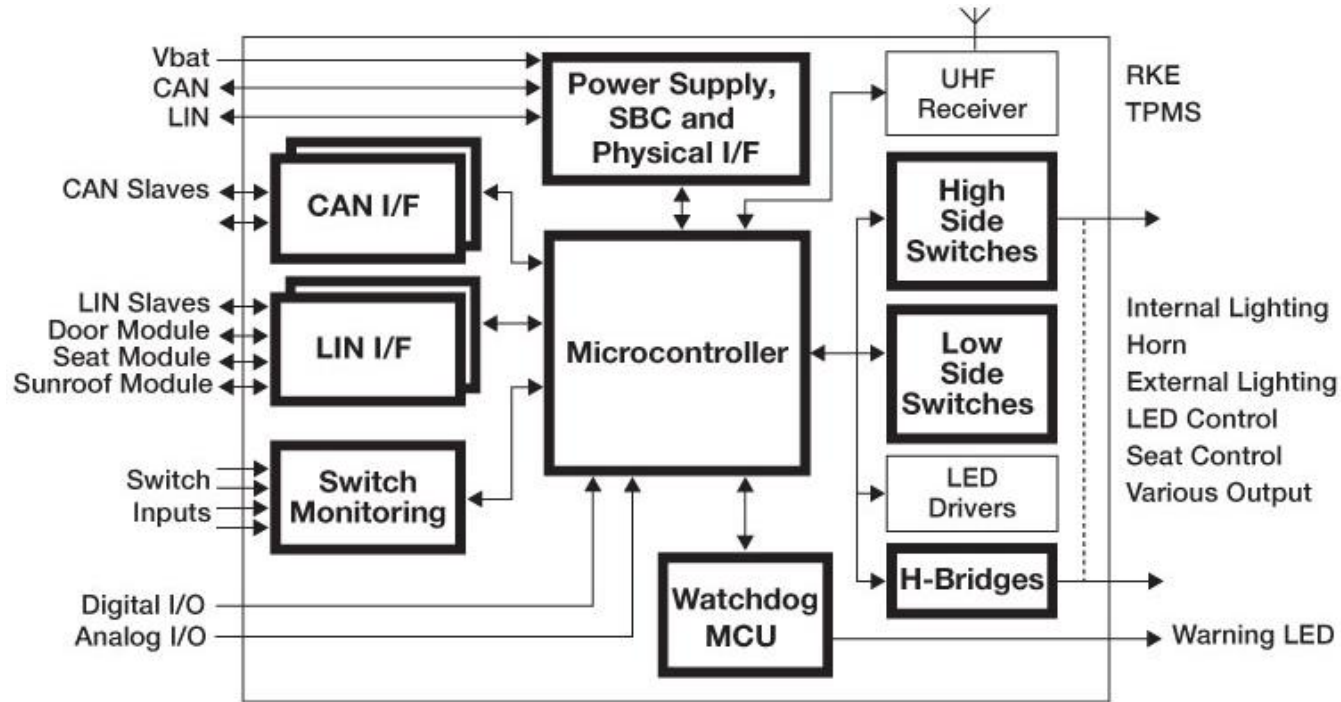
- Tempomat-kimenet monitorozása
- Összehasonlítás tárolt adatokkal
- Jelentős eltérés esetén hibajelzés
- Hibajelzés esetén deaktiválás

- REMO: csak példákban
- RETE:
  - Biztonság alapfogalmai
  - Hibatűrés technikák
  - Kockázatanalízis

Platform-alapú rendszertervezés

Platform modellezés

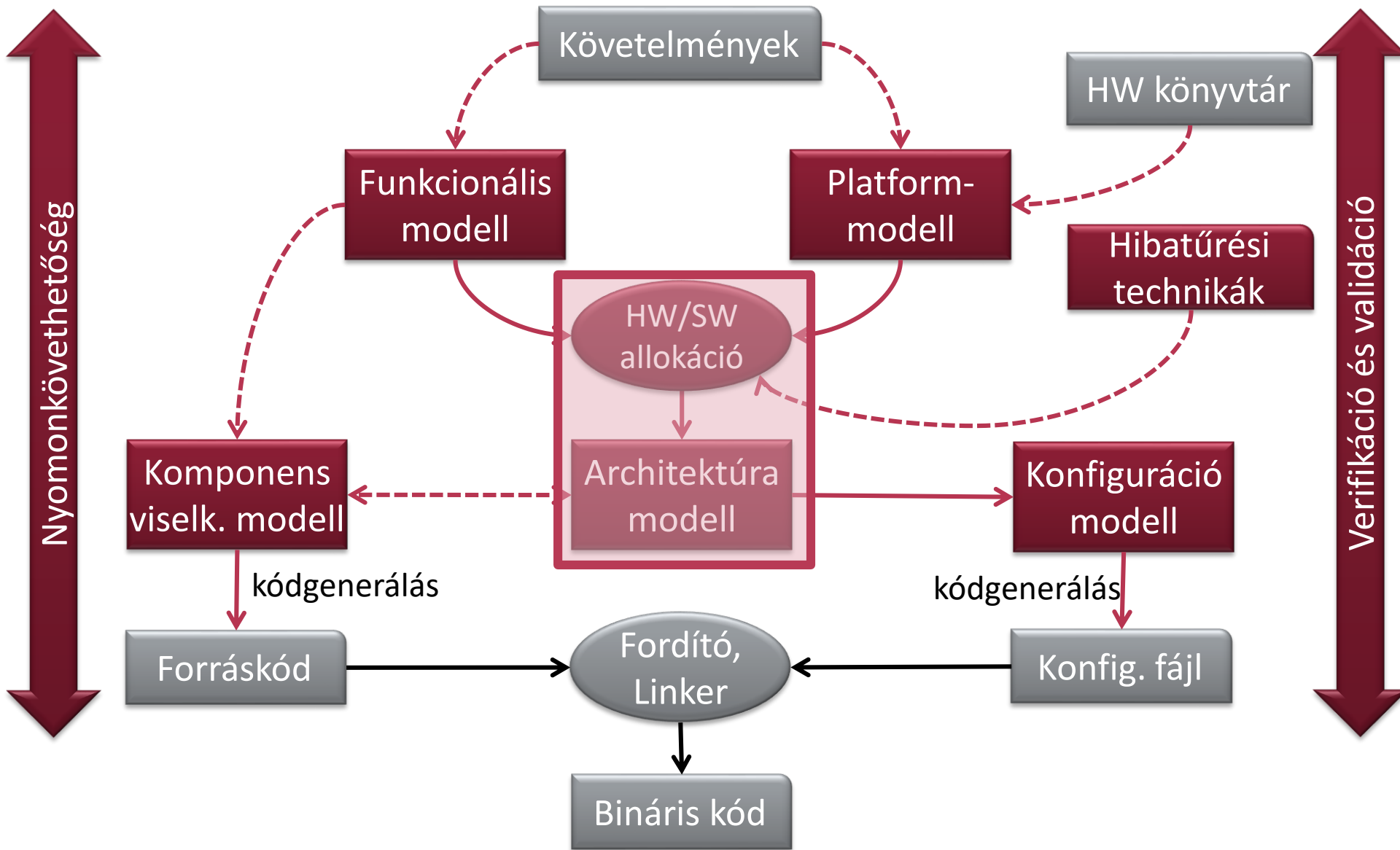

Példa

- Mikrovezérlő
- Kapcsolat szabványos interfészekkel (CAN, LIN)
- Watchdog processzor folyamatos ellenőrzésre

- DIGIT
- (REMO: Néhány példa)
- RETE:
  - Internal block diagram
  - Hibatűrés technikák

Platform-alapú rendszertervezés

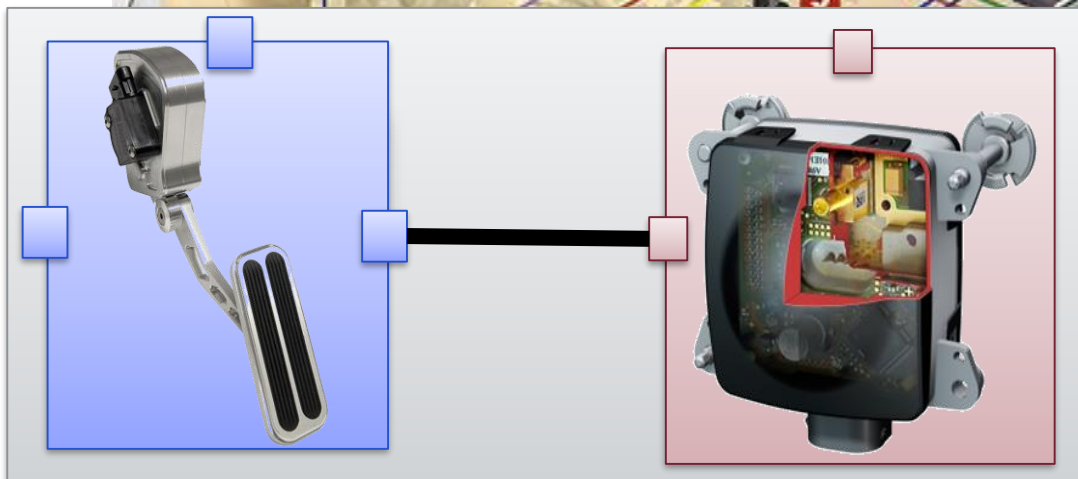
Architektúra terv (aka. Rendszermodell)

- 1 Adaptive Cruise Control
- 2 Electronic Brake System MK60E
- 3 Sensor Cluster
- 4 Gateway Data Transmitter
- 5 Force Feedback Accelerator Pedal
- 6 Door Control Unit
- 7 Sunroof Control Unit

Kérdések:

A funkciók példányai

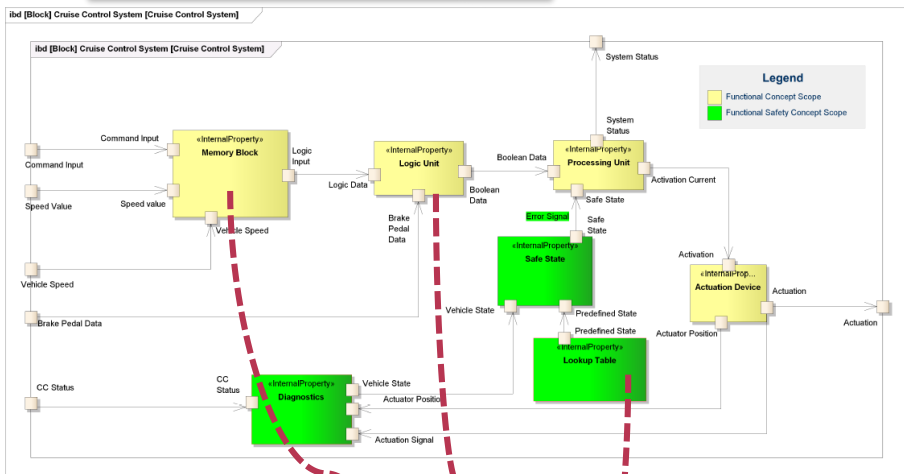
- Hol / mikor futnak?
- Mikor kommunikálnak?
- Melyik buszon?
- Mivel áll kapcsolatban?

- 8 Reversible Seatbelt Pretensioner
- 9 Seat Control Unit
- 10 Brakes
- 11 Closing Velocity Sensor
- 12 Side Satellites
- 13 Upfront Sensor
- 14 Airbag Control Unit

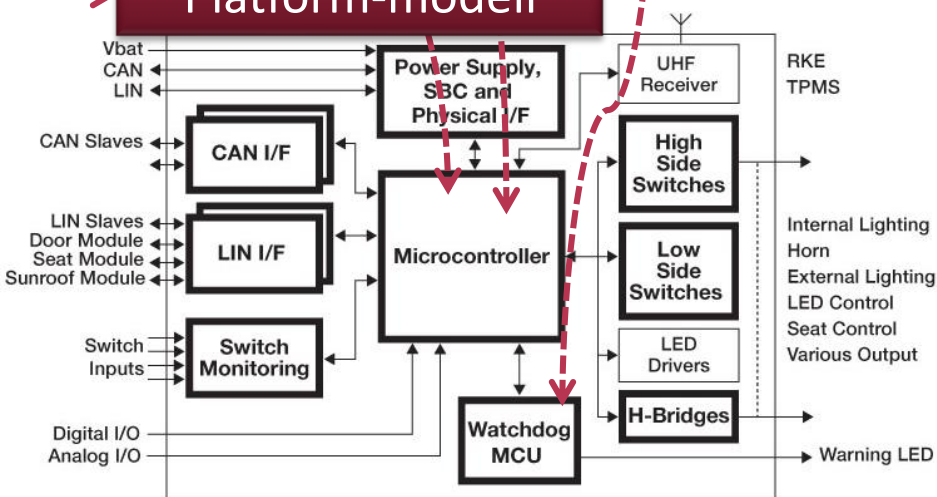
Példa: Architektúra terv (Rendszermodell)

Funkcionális modell

HW/SW
allokáció

Platform-modell

REMO

- Nemfunkcionális követelmények
- Teljesítménymodellezés

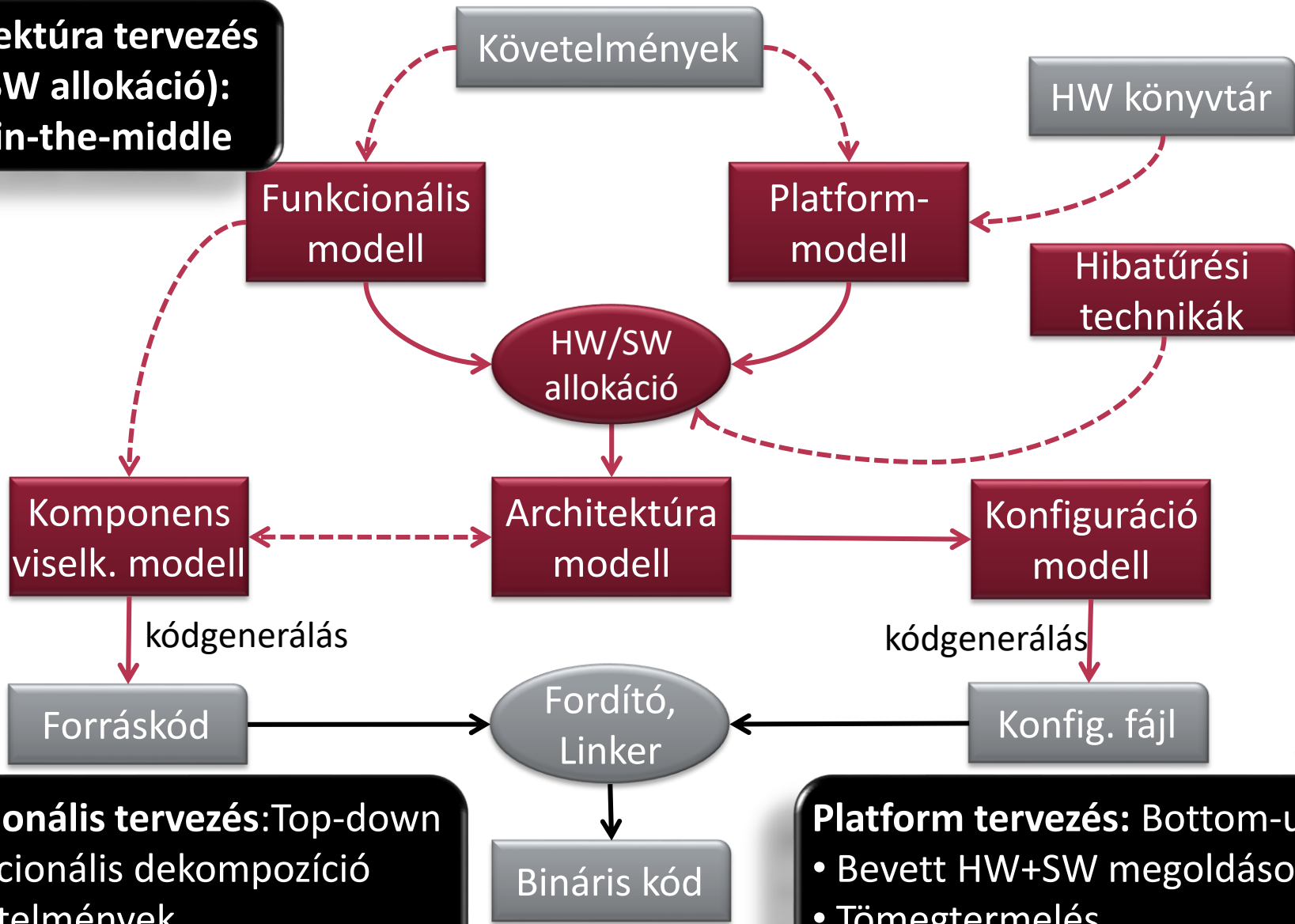
RETE

- Nemfunkcionális követelmények analízise
  - Ütemezés
  - Rendelkezésre állás
- Allokáció és telepítés

Platform-alapú rendszertervezés

Architektúra tervezés (HW/SW allokáció): Meet-in-the-middle

Nyomonkövethetőség

Verifikáció és validáció

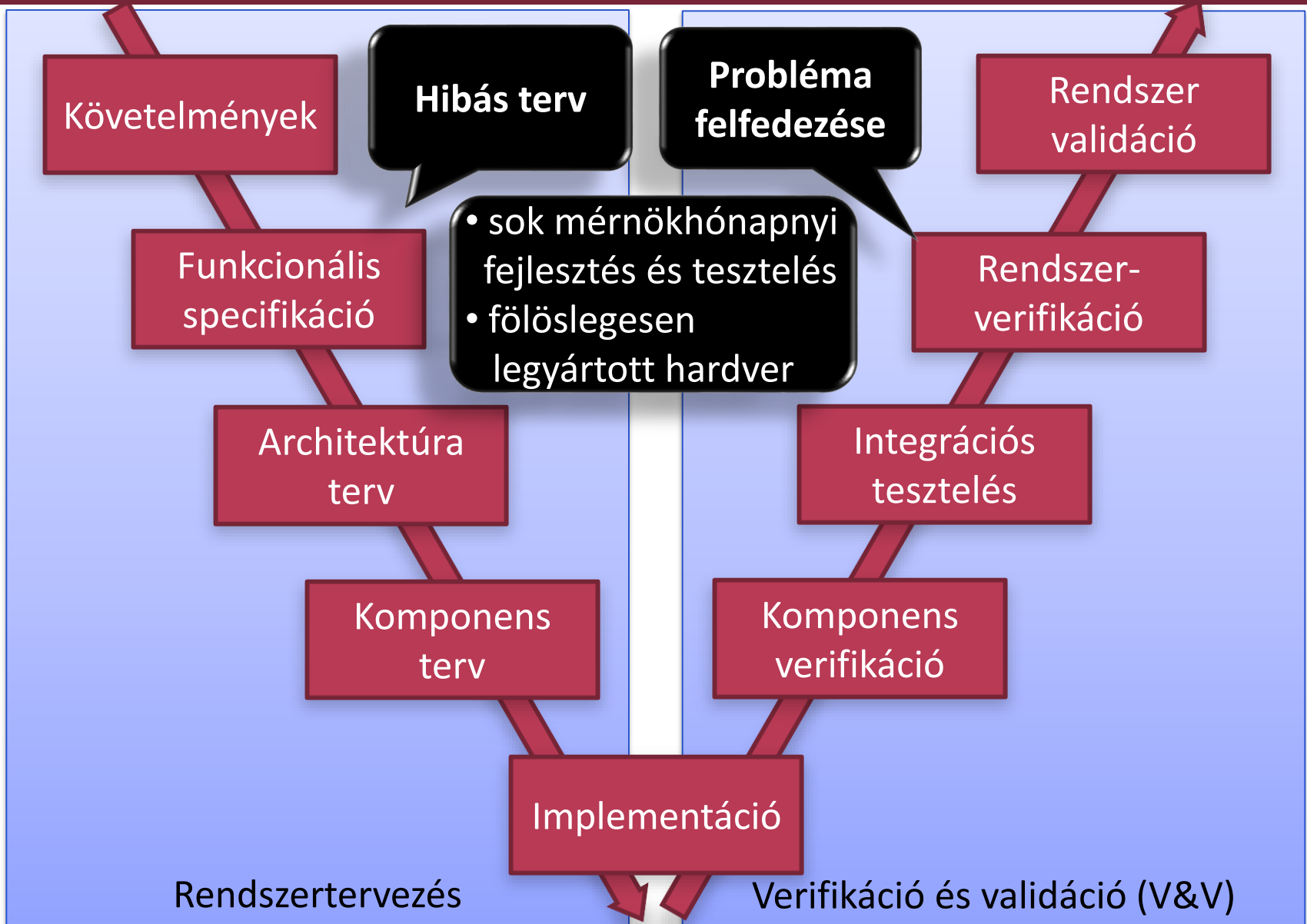
Funkcionális tervezés: Top-down
• Funkcionális dekompozíció
• Követelmények nyomonkövethetősége

Platform tervezés: Bottom-up
• Bevert HW+SW megoldások
• Tömegtermelés (minél olcsóbb hardver)

VERIFIKÁCIÓ ÉS VALIDÁCIÓ A RENDSZERTERVEZÉSBEN

Miért működik mégis egy ennyire komplex rendszer?

Motiváció

V&V technikák a képzésben

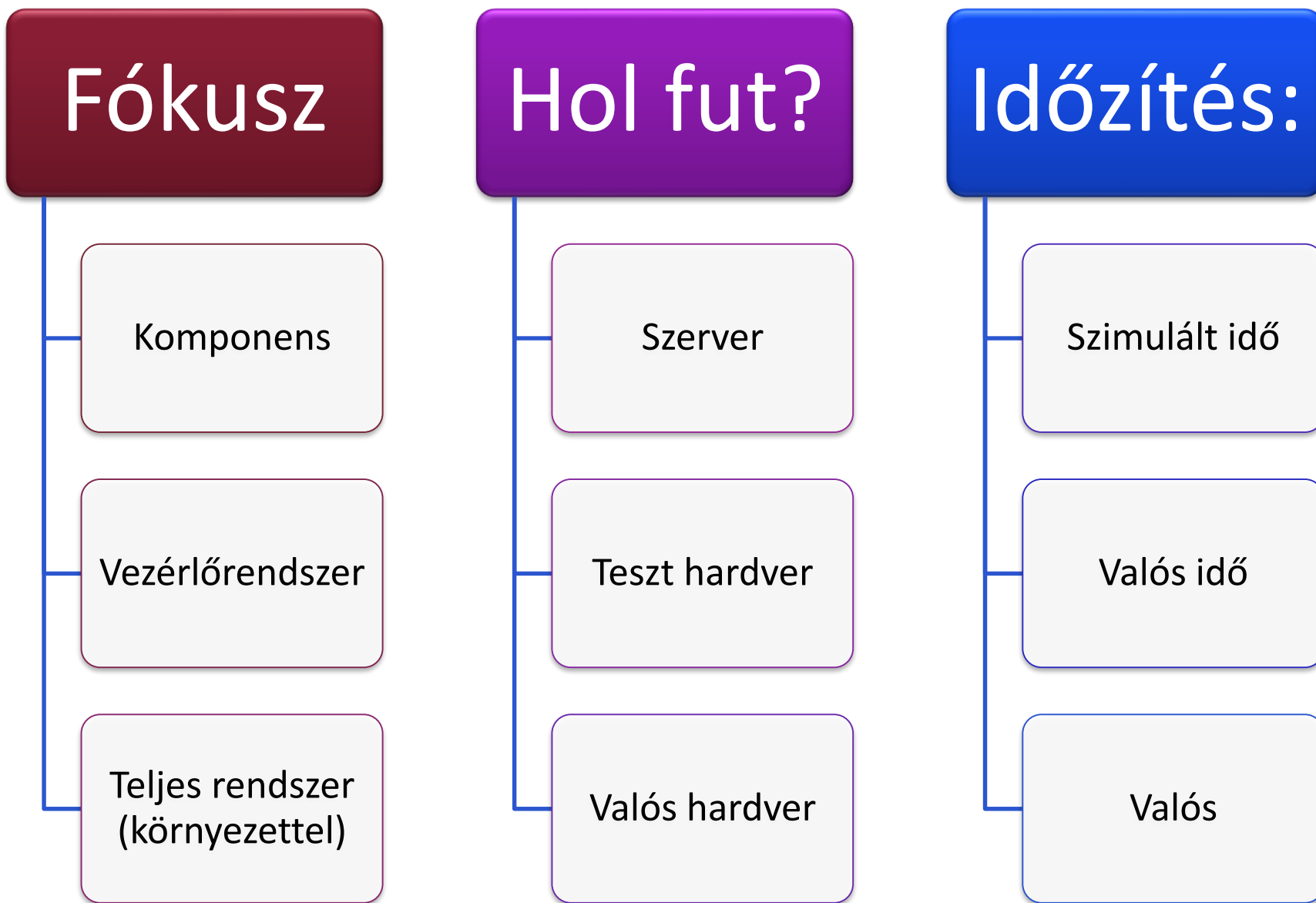
- REMO
  - Szimuláció (folyamat)
  - Tesztelés (orákulum / fedettség / öntesztelés)
  - Modellellenőrzés alapok
- RETE
  - Követelmény alapú tesztelés
  - Modellalapú tesztelés
- Ipari Informatika
  - HIL / SIL
  - Szimuláció
- Szoftver- és rendszerellenőrzés (MSc)
  - Számos további módszer

Implementáció

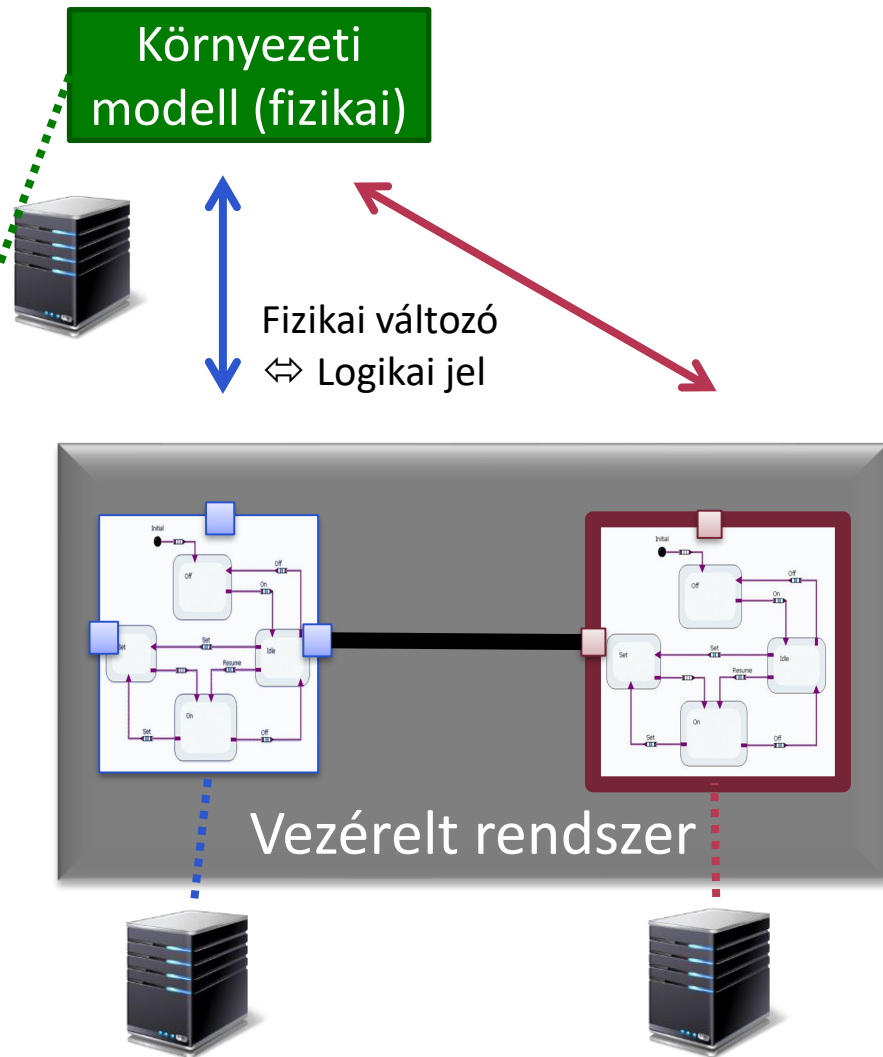
Verifikáció és validáció (V&V)

Szimuláció/tesztelés alapú verifikáció és validáció

Komponens verifikáció

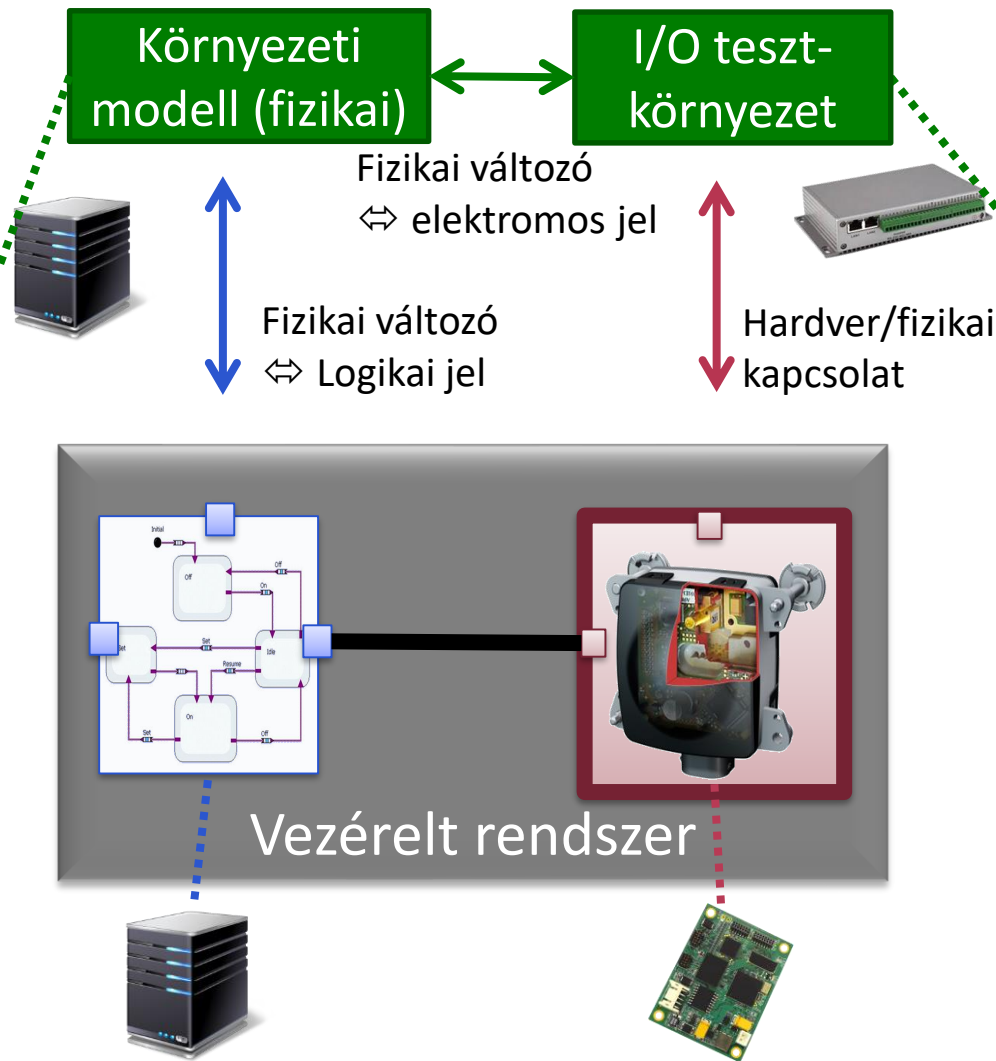

Software-in-the-loop

- **Rendszer:**
  - Szimulált (nem valós idejű)
  - Integrálandó komponens
    - Modell / Lefordított kód
  - Más komponens szimulált
    - Modell / Telepített szoftver
- **Fizikai környezet:**
  - Szimulált (nem valós idejű)
- **Ellenőrzés:**
  - Jellegzetes futási utak (szcenáriók) vizsgálata
  - Modellalapú tesztelés

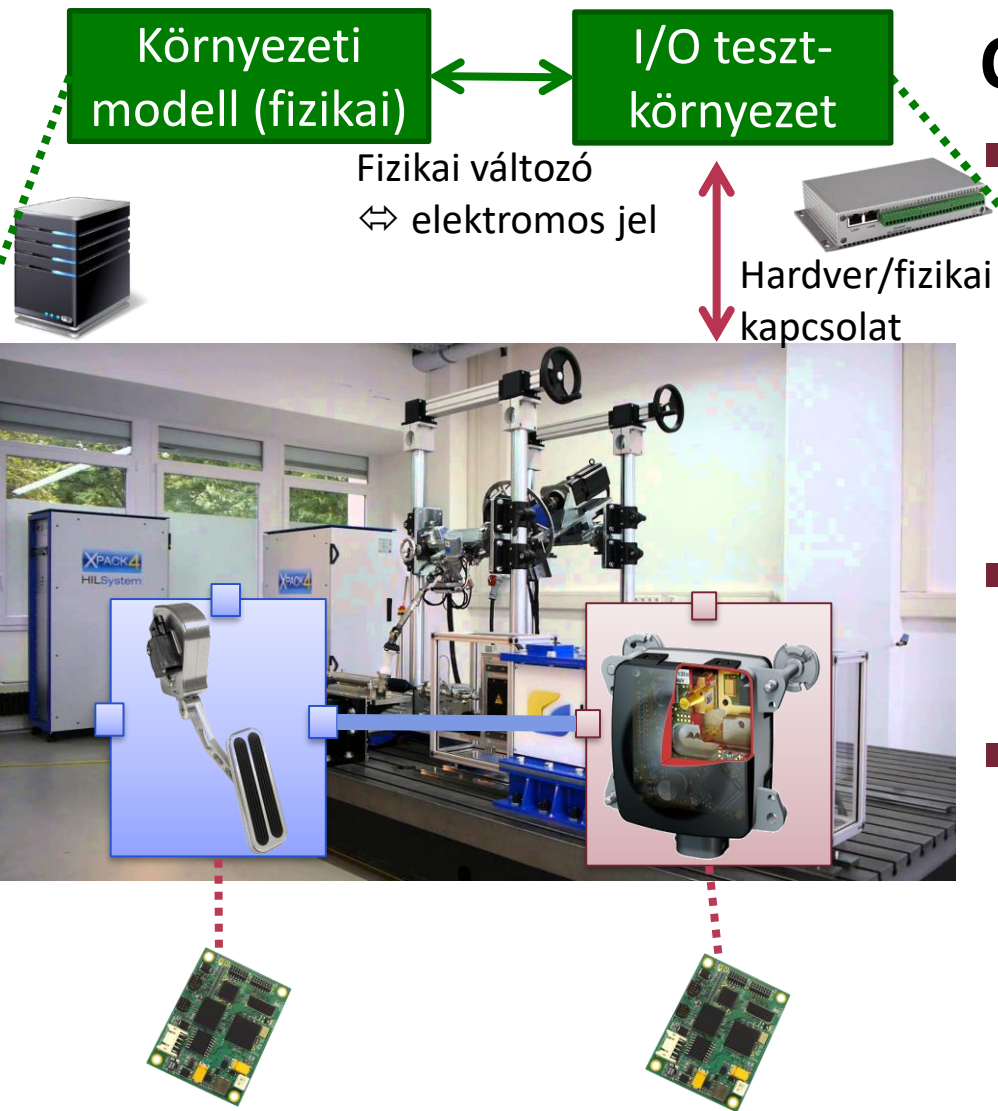
Integrációs tesztelés

Hardware-in-the-loop

- **Rendszer:**
  - Valós idejű szimuláció
  - Integrálandó komponens: valós hardverre telepített
  - Egyéb komponens: szimulált
    - (modell) / fordított szoftver
- **Fizikai környezet:**
  - Valós idejű, szimulált
    - Környezeti modellből számított
    - Korábbi mérési adatok (benchmark)
- **Ellenőrzés:**
  - Hardveres integráció helyessége

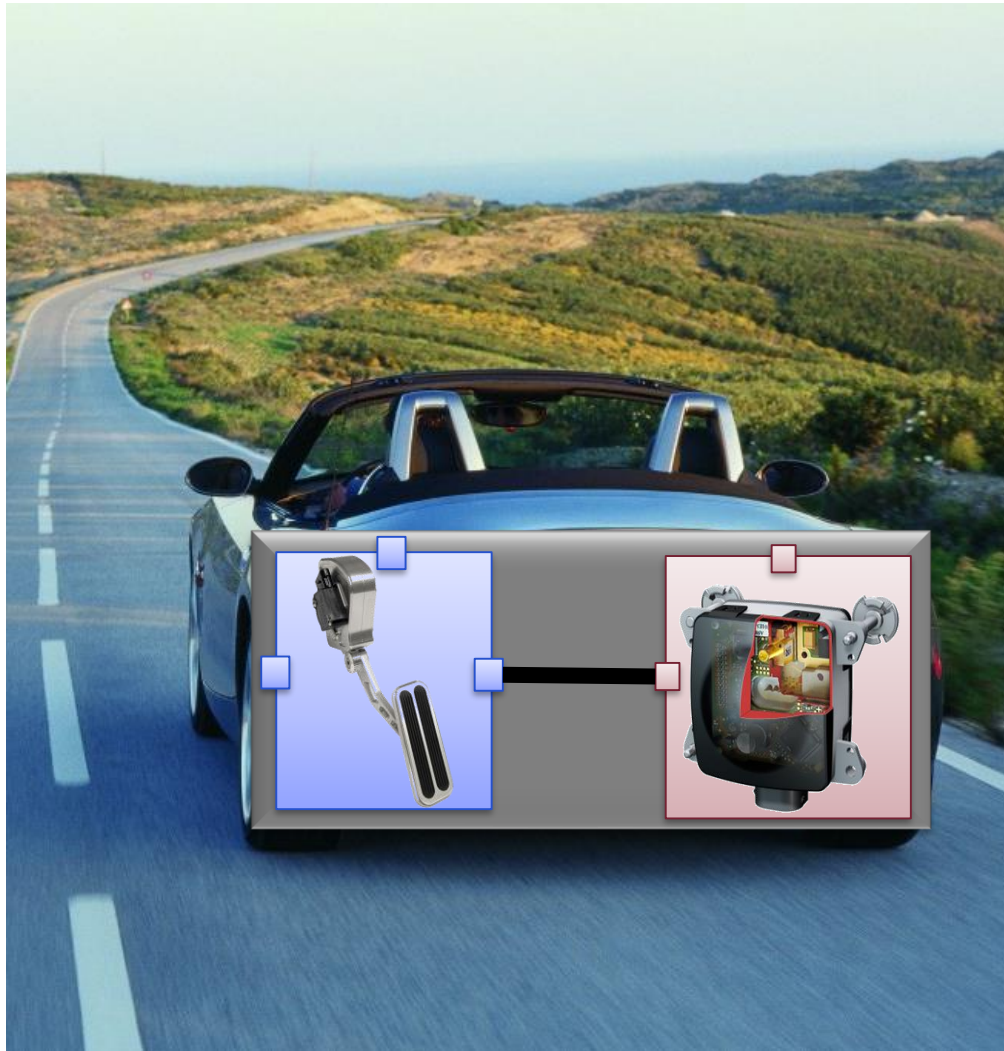
Rendszerverifikáció

Component-in-the-loop

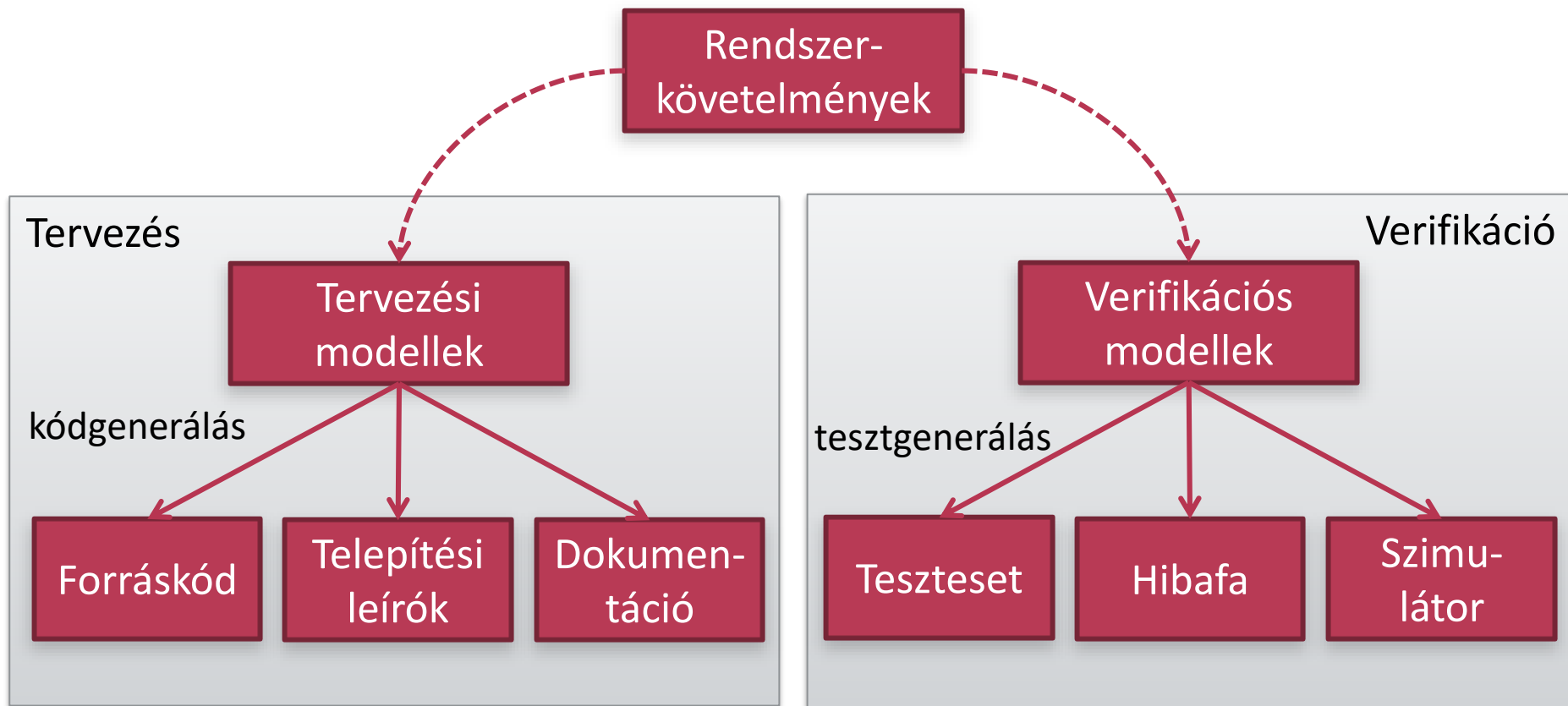
- **Rendszer: Integrált**
  - Valós hardverre telepített komponensek
  - Elektromos integráció (vezérlőjelek, tápellátás)
  - Valós működés
- **Fizikai környezet:**
  - Valós idejű, szimulált
- **Ellenőrzés:**
  - Korábbi mérési adatok (benchmark)
  - Virtuális törésteszt, stb.

Rendszervalidáció

- **Rendszer:**
  - Valós hardverre telepített komponensek
  - Teljeskörű integráció (mechanika, stb.)
- **Fizikai környezet:** valós
  - Közút
  - Tesztpálya
- **Ellenőrzés:**
  - Tesztvezetés:
pl. hirtelen fékező autó
  - Törésteszt
  - Valós mérési adatok

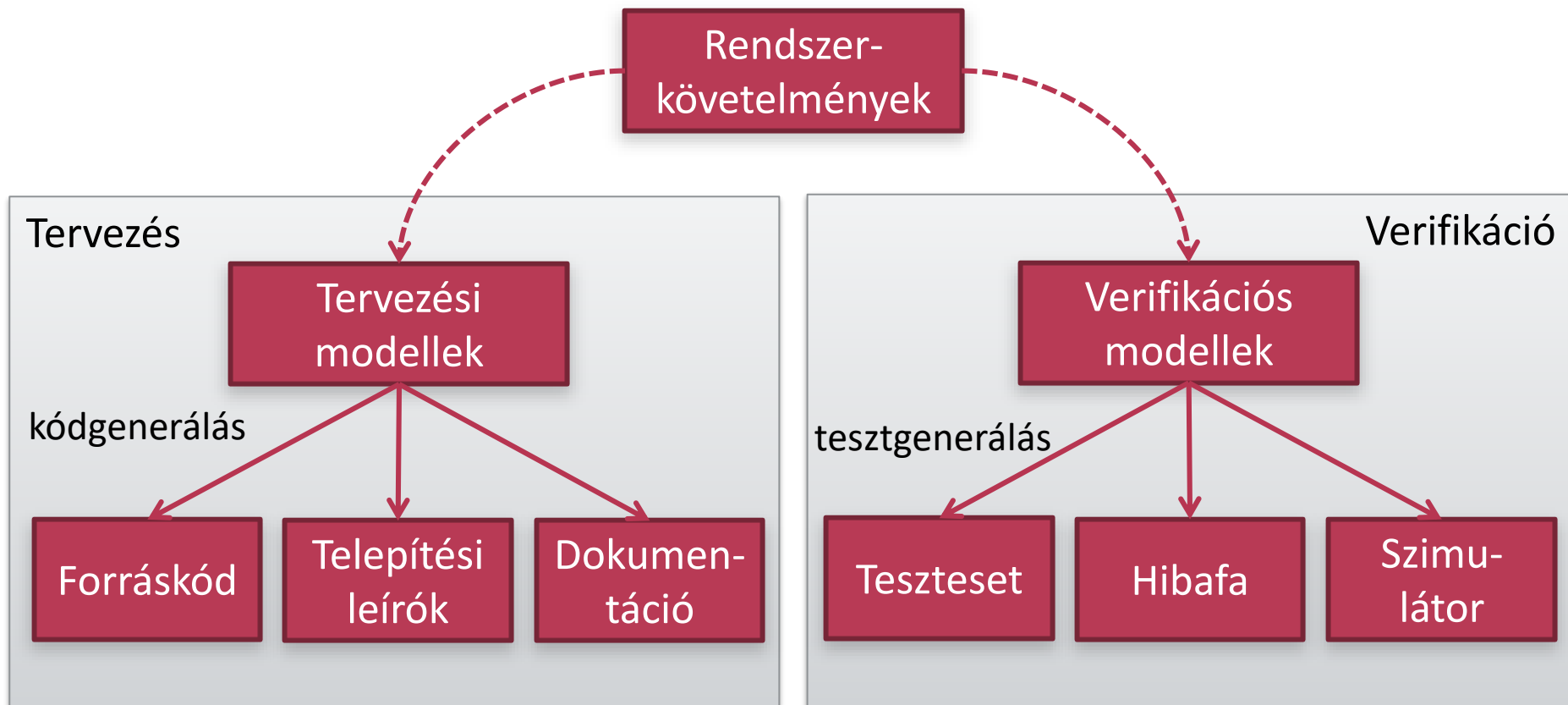
Modellek felhasználási célja

Miért nem közös modellből generálunk?

Biztosítani kell a tervezés és ellenőrzés függetlenségét!

Modellek felhasználási célja

Példák tervezési modellekre

- Állapotgépek (hierarchikus)
- Aktivitás diagramok
- Osztály diagram, Komponens diagram
- Telepítési modellek

Példák verifikációs modellekre

- Állapotgépek (gyakran lapos)
- Szekvencia diagramok
- Petri hálók, Adatfolyam hálók
- Sorbanállási + ütemezési modellek

ÖSSZEFOGLALÁS

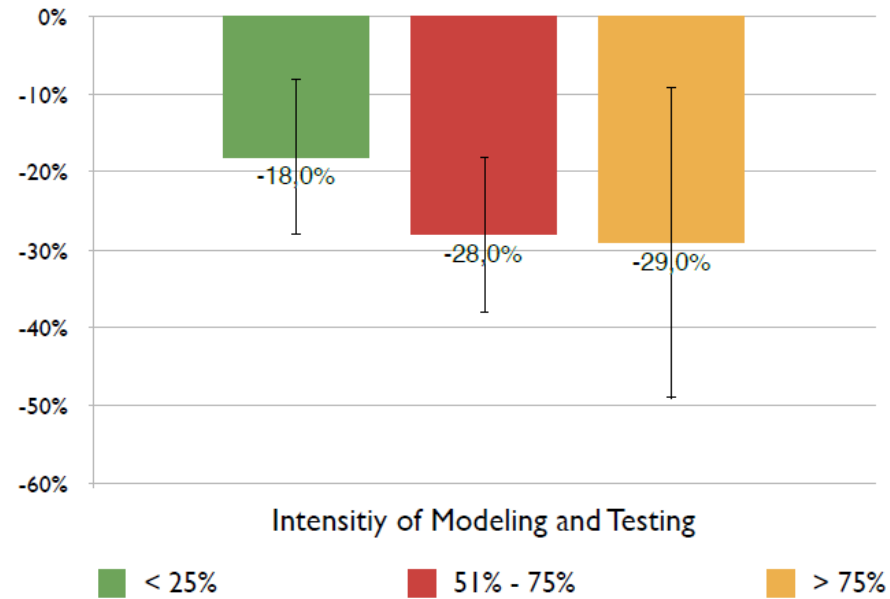
A modell alapú tervezés előnyei

■ Jellegzetességek:

- Tervezés:
  - 30-40%-kal több idő/költség
- Ellenőrzés:
  - Átlagosan 40%-kal kevesebb
- Kódgenerálás:
  - >90% a résztvevők 40%-nál!
  - 40-50%-os megtakarítás
- 3 éves megtérülés

■ Miért?

- Tervezési hibák 60%-a korai fázisban felderíthető
- Virtuális prototípusok

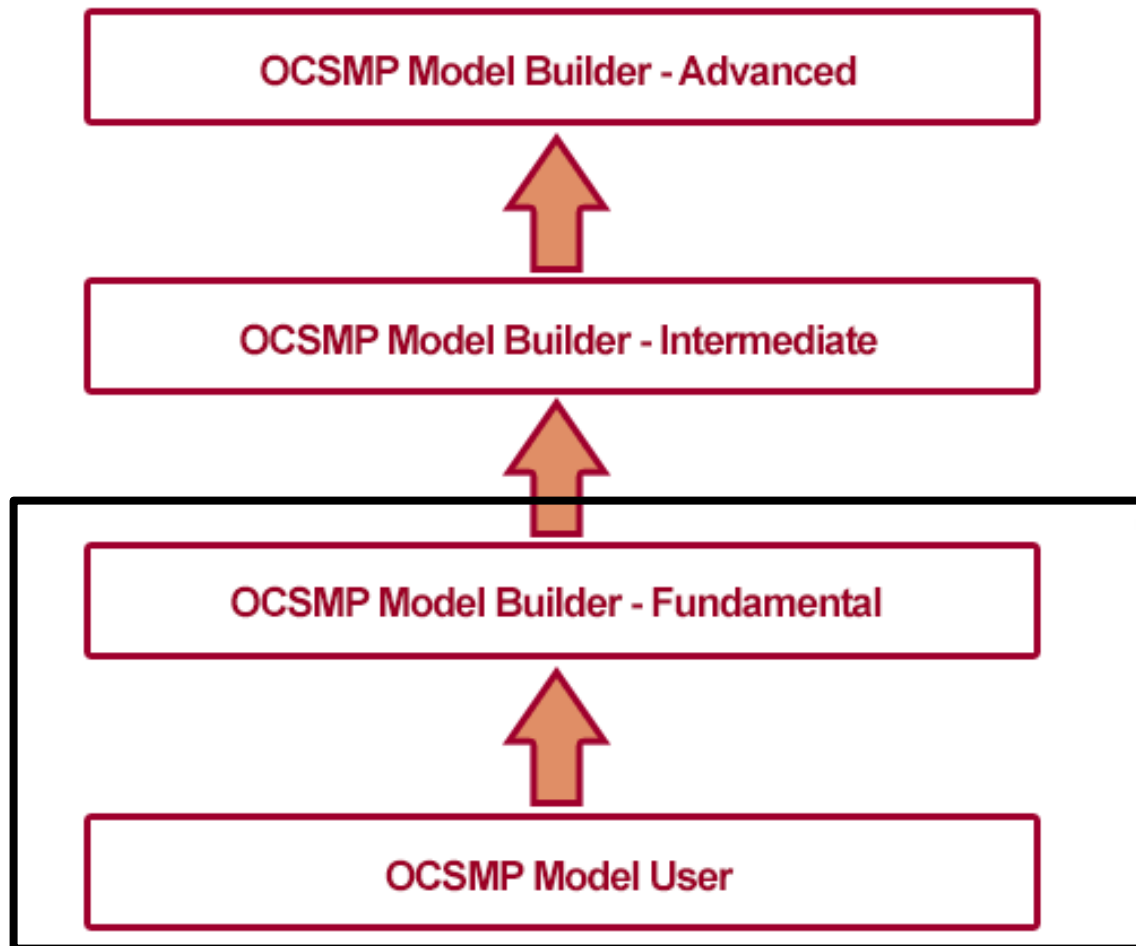

Felmérés:

- autóiipari szereplők
- 180 ember (14 országból)
- menedzserek, fejlesztők, R&D

Mit tanulhatok itt?

OMG-Certified Systems Modeling Professional

ReTe tárgy

Tréning piaci ára:
500-5000 EUR

<https://www.omg.org/ocsmp/>

Megéri ezt megtanulni?

systems modelling engineer, sy...
Search all locations

+ NOTIFY ME OF NEW JOBS (2)

Lead Model-Based Systems Engineer
MITRE
San Diego, CA 21d
\$106K-\$173K (Glassdoor Est.)

Model Based Systems Engineer and Systems Architect
Johns Hopkins University Appli...
Laurel, MD 20d
\$101K-\$181K (Glassdoor Est.)

Senior Model-Based Systems Engineer
Aurora Flight Sciences
Cambridge, MA 5d
\$95K-\$170K (Glassdoor Est.)
NEW

Rendszerbiztonsági Mérnök

Hardver és Szoftver Integrátor

Szoftverintegrációs Mérnök

Applikációs Szoftverfejlesztő Mérnök (MATLAB/Simulink)

Rendszer Integrációs Mérnök

FPGA és SW fejlesztőmérnök - Hardware-in-the-loop

Rendszerteszt Automatizáló Mérnök (Motor Tesztpad)

Rendszerteszt Automatizáló Mérnök (Rendszer Tesztpad)

Informatikai rendszertervezés (áttekintés)

- Követelmények rögzítése
- Használati esetek

Követelmény
analízis

- Funkcionális dekompozíció
- Komponens + Interfészek

Komponens
tervezés

- Állapotgépek
- Adatfolyam
- Jellegzetes futási utak (szekvencia)

Viselkedés
modellezés

- Biztonság (safety) alapok
- Hibatűrő rendszer-architektúrák

Biztonságra
tervezés

- Platform modellezés
- Nemfunkcionális analízis
- Allokáció

Architektúra
tervezés

- Specifikáció alapú, modellalapú tesztelés
- Tesztfedettség
- Szimuláció

Verifikáció és
validáció

- Modell-transzformáció
- Kódgenerálás

Automatizálási
módszerek

Összegzés: Informatikai rendszertervezés

